

UNIVERSITATEA NICOLAE TITULESCU
Facultatea de drept

TEZĂ DE DOCTORAT

**Creditul pentru consum – varietate a contractului
de consumație**

Rezumat

Conducător științific:
Prof. univ. dr. LIVIU STĂNCIULESCU

Doctorand:
DANA SIMONA MIHALCEA
(ARJOCA)

București
2013

CUPRINS
PARTEA I-A
ÎMPRUMUTUL DE CONSUMAȚIE – DREPTUL COMUN ÎN MATERIE

CAPITOLUL I NOȚIUNI INTRODUCTIVE REFERITOARE LA CONTRACTUL DE ÎMPRUMUT DE CONSUMAȚIE

- Secțiunea 1. Noțiunea contractului de împrumut de consumație
- Secțiunea 2. Caracterele juridice ale împrumutului de consumație
- Secțiunea 3. Delimitarea împrumutului de consumație de alte contracte

CAPITOLUL II CERINȚELE DE VALIDITATE ALE ÎMPRUMUTULUI DE CONSUMAȚIE

- Secțiunea 1. Capacitatea părților
- Secțiunea 2. Consimțământul părților
- Secțiunea 3. Obiectul contractului
- Secțiunea 4. Cauza împrumutului de consumație
- Secțiunea 5. Dovada contractului de împrumut de consumație

CAPITOLUL III EFECTELE ȘI ÎNCETAREA CONTRACTULUI DE ÎMPRUMUT DE CONSUMAȚIE

- Secțiunea 1. Obligațiile împrumutatului
 - § 1. Obligația de restituire
 - § 2. Termenul de restituire
- Secțiunea 2. Obligațiile împrumutătorului
- Secțiunea 3. Încetarea contractului de împrumut de consumație

CAPITOLUL IV ASPECTE PARTICULARE PRIVIND CONTRACTUL DE ÎMPRUMUT CU DOBÂNDĂ

- Secțiunea 1. Dobânda legală
- Secțiunea 2. Dobânda convențională

PARTEA A II-A
CREDITUL DE CONSUMAȚIE

CAPITOLUL I PREZENTARE GENERALĂ A CONTRACTULUI DE CREDIT DE CONSUM

- Secțiunea 1. Sediul materiei
 - § 1. Reglementări europene. Evoluție
 - A. Directiva 87/102/CEE de armonizare a dispozițiilor legale, de reglementare și administrare ale Statelor Membre privind creditul de consum
 - B. Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului
 - § 2. Reglementări naționale în domeniul creditului de consum
 - A. Legea nr. 289/2004 privind regimul juridic al contractelor de credit pentru consum destinate consumatorilor, persoane fizice
 - B. Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori
- Secțiunea 2. Definiția creditului de consum
 - § 1. Scurtă incursiune în istoria contractului de credit, în general

- § 2. Definiții ale creditului de consum din legislația europeană
- § 3. Definiții ale creditului de consum date de legislația și doctrina naționale
- Secțiunea 3. Clasificarea creditului de consum
- Secțiunea 4. Caracterele juridice ale creditului de consum
- Secțiunea 5. Părțile contractului de credit pentru consum
 - § 1. Consumatorul
 - A. Definiție
 - B. Elementele definiției
 - a. Consumator poate fi numai o persoană fizică
 - b. Prestarea unui serviciu de natură financiară se face în scopul satisfacerii nevoilor personale sau familiale ale persoanei fizice sau pentru achiziționarea de bunuri
 - § 2. Creditorul („împrumutătorul”). Autorizarea împrumutătorilor
 - A. Noțiune
 - B. Instituțiile financiare
 - C. Alți profesioniști
 - D. Creditori ce nu pot încheia credite pentru consum
 - E. Autorizarea și supravegherea creditorilor
 - § 3. Intermediarii de credit

CAPITOLUL II ÎNCHEIEREA CONTRACTULUI DE CREDIT DE CONSUM

Secțiunea 1. Liberatea contractuală. Îngrădirea libertății contractuale prin prisma condițiilor de fond

- § 1. Restricții privitoare la părțile contractului de credit pentru consum
 - A. Consumatorul
 - a. Consumatorul persoană fizică
 - b. Capacitatea de a împrumuta
 - B. Creditorul
 - a. Creditorul persoană juridică specializată
 - b. Reprezentarea
- § 2. Consimțământul părților
 - A. Regimul juridic de drept comun
 - B. Dreptul consumatorului la informare și consiliere
 - a. Informații standard ce trebuie cuprinse în publicitate
 - b. Informații precontractuale
 - C. Dreptul de retragere al consumatorului (art. 58-65 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2020)
 - D. Libertatea consimțământului creditorului
 - a. Vicierea consimțământului creditorului
 - b. Dreptul creditorului de a decide cu privire la acordarea sau refuzul acordării unui credit. Obligația de informare a consumatorului
- § 3. Obiectul contractului de credit pentru consum
 - A. Noțiune
 - B. Capitalul
 - C. Dobânda
 - a. Noțiune. Categori de dobânzi
 - b. Dobânda anuală efectivă
 - c. Costul total al creditului
- § 4. Cauza contractului de credit pentru consum. Respectarea destinației fondurilor împrumutate

Secțiunea 2. Formalismul contractului de credit pentru consum

§ 1. Publicitatea creditului pentru consum. Publicitatea înșelătoare. Publicitatea comparativă ilicită

§ 2. Oferta de a încheia un contract de credit pentru consum

§ 3. Informarea și consilierea consumatorului

§ 4. Elemente de formă ale contractului de credit pentru consum

Secțiunea 3. Evaluarea bonității consumatorului

CAPITOLUL III EFECTELE CONTRACTULUI DE CREDIT PENTRU CONSUM

Secțiunea 1. Obligația creditorului de remitere a sumei de bani

Secțiunea 2. Obligația consumatorului de rambursare a împrumutului

§ 1. Dreptul de retragere. Delimitarea de termenul de reflectare

§ 2. Rambursarea anticipată a creditului

§ 3. Returnarea bunurilor

§ 4. Cesiunea drepturilor

§ 5. Diferențele de regim juridic datorate duratei creditului. Imposibilitatea încheierii creditului pentru consum pe durată nedeterminată

Secțiunea 3. Neexecutarea contractului de credit pentru consum prin nerestituirea sumei împrumutate. Mijloace de protecție a consumatorului

§ 1. Proceduri extrajudiciare

§ 2. Proceduri judiciare

§ 3. Protecția consumatorilor aflați în stare de supraîndatorare

CAPITOLUL IV PROTECȚIA CONSUMATORILOR ÎMPOTRIVA CLAUZELOR ABUZIVE ȘI PRACTICILOR COMERCIALE

Secțiunea 1. Clauzele abuzive

§ 1. Noțiunea și elementele definitorii ale clauzelor abuzive

A. Reglementări europene

B. Reglementări naționale

C. Definiția clauzei abuzive

D. Elementele de apreciere a caracterului abuziv al unei clauze

§ 2. Domeniul de aplicare al protecției împotriva clauzelor abuzive

A. Consumatorul

B. Comerciantul

§ 3. Clauze abuzive în materia creditului pentru consum

A. Clauze stabilite prin lege ca fiind considerate abuzive

B. Alte clauze considerate abuzive

§ 4. Constatarea și sancționarea clauzelor abuzive. Rolul asociațiilor de consumatori. Opozabilitatea hotărârilor judecătorești date în acțiunile colective

Secțiunea 2. Specificul contractelor încheiate înafara spațiilor comerciale

CAPITOLUL V CREDITUL DE CONSUM ÎN LEGISLAȚIA ALTOR STATE

Secțiunea 1. Franța

Secțiunea 2. Italia

Secțiunea 3. Spania

Secțiunea 4. Quebec

CONCUZII ȘI PROPUNERI DE LEGE FERENDA

BIBLIOGRAFIE

REZUMAT

Lucrarea este structurată în două părți: una introductivă, dedicată analizei împrumutului de consumație care constituie dreptul comun, și a doua parte în care este studiat creditul de consumație.

Partea I-a, intitulată „**Împrumutul de consumație - dreptul comun în materie**” este structurată în patru capitole după cum urmează:

În **Capitolul I** intitulat „**Noțiuni introductive referitoare la contractul de împrumut de consumație**” sunt analizate noțiunea și caracterele juridice ale împrumutului de consumație și este realizată delimitarea împrumutului de consumație de alte contracte.

Tradițional, împrumutul este definit ca fiind contractul prin care o persoană, numită împrumutător, transmite folosința sau proprietatea unui bun unei alte persoane, numite împrumutat, cu obligația acesteia din urmă de a restitui bunul în natură sau alte bunuri de aceeași cantitate și aceeași calitate. Spre deosebire de vechiul Cod civil care, în Cartea a III-a, Titlurile X și XI, reglementa comodatul și împrumutul ca fiind două contracte distincte, în prezent Codul civil cuprinde în Cartea a V-a „Despre obligații”, Titlul IX. „Diferite contracte speciale”, Capitolul XIII „Contractul de împrumut” care este structurat pe trei secțiuni: dispoziții generale, împrumutul de folosință și împrumutul de consumație, răspunzând astfel mai fidel unor exigențe de clasificare teoretică, având în vedere că esența celor două contracte este aceeași. Astfel, Codul civil, în cadrul dispozițiilor generale ale capitolului XIII, prin art. 2144, prevede că împrumutul este de două feluri: împrumutul de folosință, numit și comodat, și împrumutul de consumație. Creditul pentru consum fiind un împrumut de bani, deci un împrumut de consumație, normele juridice aplicabile împrumutului de consumație constituie dreptul comun în materia creditului pentru consum, care se completează cu dispozițiile derogatorii cuprinse în normele speciale.

Articolul 2.158 C.civ. definește împrumutul de consumație ca fiind contractul prin care împrumutătorul remite împrumutatului o sumă de bani sau alte asemenea bunuri fungibile și consumptibile prin natura lor, iar împrumutatul se obligă să restituie după o anumită perioadă de timp aceeași sumă de bani sau cantitate de bunuri de aceeași natură și calitate. Deși legiuitorul a nuanțat definiția legală, incluzând elemente subliniate de-a lungul timpului în doctrină de diverși autori, totuși s-au adus critici relativ la faptul că nu se face trimitere la transferul, cel puțin temporar, al dreptului de proprietate, considerat esențial în acest context.

Împrumutul de consumație este un contract unilateral - dă naștere la obligații numai pentru împrumutat, chiar și în ipoteza în care împrumutul este cu titlu oneros, pentru că obligația de plată a dobânzii revine tot împrumutatului -, real, este, prin natura sa, cu titlu gratuit – cu excepția împrumutul de bani, pentru care art. 2.159 alin. 2 C. civ. instituie

prezumția titlului oneros -, este un contract translativ de proprietate, cu executare imediată *uno ictu* – cu posibilitatea stabilirii ca executarea să se facă succesiv.

Capitolul se încheie prin delimitarea împrumutului de consumație de împrumutul de folosință, contractul de locațiune, contractul de depozit neregulat, aportul în societate, contractul de schimb, contractul de vânzare și contractul de donație.

În **Capitolul II**, „**Cerințele de validitate ale împrumutului de consumație**”, sunt analizate capacitatea și consimțământul părților, obiectul, cauza și proba împrumutului de consumație.

În mod tradițional, împrumutul de consumație, fiind un contract translativ de proprietate, a fost calificat drept act de dispoziție, act ce are ca rezultat ieșirea din patrimoniu a unui bun sau drept. Prin urmare, date fiind efectele și importanța unui asemenea contract asupra patrimoniului împrumutătorului, acesta trebuie să aibă capacitatea, respectiv să îndeplinească condițiile cerute de lege pentru actele de dispoziție, în principiu capacitate deplină de exercițiu, și să fie proprietarul lucrului care formează obiectul contractului. Se impune ca împrumutatul să aibă capacitatea de a încheia acte juridice de dispoziție pentru că încheie efectiv un asemenea contract, care își va produce efectele specifice în patrimoniul său.

Pentru a fi valabil, consimțământul părților trebuie să fie serios, liber și exprimat în cunoștință de cauză. Deși la modul declarativ condiția potrivit căreia consimțământul trebuie să provină de la o persoană cu discernământ nu mai este precizată expres drept o condiție de sine stătătoare a valabilității consimțământului, nefiind menționată în art. 1.204, din interpretarea coroborată a art. 1.204-1.205 C.civ. rezultă că prezența discernământului este un aspect particular al cerinței legale de exprimare conștientă a consimțământului. În ceea ce privește împrumutul de consumație, s-a apreciat că tradițiunea bunului constituie o materializare a consimțământului.

Referitor la viciile de consimțământ, cele mai întâlnite cazuri sunt cele de dol, când împrumutul este lovit de nulitate relativă iar împrumutatul are obligația de a restitui bunul chiar înainte de scadență. Ca o consecință a caracterului unilateral, viciul leziunii nu poate fi invocat într-un contract de împrumut de consumație, având în vedere că leziunea constă în disproporția vădită de valoare între prestații în chiar momentul încheierii contractului, ceea ce presupune acte juridice bilaterale cu titlu oneros.

Obiectul contractului de împrumut de consumație sau obiectul obligației corespunzătoare trebuie să îndeplinească condițiile generale de valabilitate, care în contextul noilor reglementări pot fi enumerate după cum urmează: să fie determinat sau determinabil, să fie licit, să existe, să fie posibil, iar pentru bunuri, ca obiect derivat, se impune să fie în circuitul civil.

În cadrul lucrării am analizat numai aspectele particulare ale obiectului, care în cazul împrumutului de consumație privesc obiectul său derivat, bunurile împrumutate. Astfel, întrucât împrumutul de consumație este un contract real; bunurile viitoare nu pot constitui obiectul derivat al unor asemenea contracte, el poate să privească numai *bunuri*

mobile corporale, obiectul (derivat) al acestui contract îl constituie *sumele de bani sau alte asemenea bunuri fungibile și consumptibile prin natura lor*.

Referitor la sumele de bani, în literatura juridică s-a relevat că, deși banii sunt considerați a fi bunuri consumptibile, nu întotdeauna prima lor întrebuințare conduce și la consumarea, cheltuiala lor. Ei pot fi depozitați la bancă, ceea ce conduce la conservarea lor. Deponentul pierde proprietatea lor, care este dobândită de depozitar, acesta fiind obligat să restituie nu aceleași semne monetare, ci o sumă echivalentă, fapt posibil întrucât banii sunt, în același timp, bunuri de gen și fungibile. Pe lângă consumarea materială a bunurilor, dreptul ia în considerare, pentru monedă, consumarea juridică, adică înstrăinarea. Moneda nu poate fi utilizată pentru efectuarea unei plăți decât cheltuind-o (înstrăinând-o). Așadar, se poate reține o consumptibilitate naturală în privința bunurilor care se consumă prin întrebuințare și o consumptibilitate civilă în cazul bunurilor de care nu te poți servi decât alienându-le.

În cazul împrumutului de consumație, scopul imediat consta în prefigurarea remiterii bunului, împrumutătorul intenționând să procure un serviciu, ca regulă gratuit, iar împrumutatul urmărind să primească bunul convenit.

Reglementarea actuală specifică împrumutului de consumație, cuprinsă în art. 2.158-2.170 C. civ., nu face referiri speciale la dovada contractului, fapt pentru care aceasta este supusă regulilor generale, la fel ca și sub imperiul vechii reglementări. Încheierea lui valabilă este condiționată de remiterea materială a bunului, fapt material care poate fi probat prin orice mijloc de probă, concluzia doctrinei fiind în acest sens atât sub imperiul vechiului cod, cât și în prezent, dispozițiile legale fiind similare. Această regulă rezultă din interpretarea *per a contrario* a art. 1191 și urm. din vechiul Cod civil și art. 309 alin. 2 și urm. din Codul de procedură civilă.

În ceea ce privește dovada contractului (a acordului de voințe), este aplicabilă regula instituită de art. 309 alin. 2 Cod de procedură civilă (respectiv art. 1191 alin. 1 din vechiul Cod civil). În acest sens, dacă valoarea obiectului actului este mai mare de 250 lei, proba cu martori nu este primită, trebuind a fi întocmit *ad probationem* un înscris.

Capitolul III, intitulat „**Efectele și încetarea contractului de împrumut de consumație**” este dedicat obligațiilor părților – împrumutatul și împrumutătorul – și încetării acestui contract.

Noul Cod civil consacră principala obligație a împrumutatului prin chiar definiția dată împrumutului de consumație prin art. 2.158 alin. 1, arătând că „împrumutatul se obligă să restituie după o anumită perioadă de timp aceeași sumă de bani sau cantitate de bunuri de aceeași natură și calitate”. Obligația de restituire există în sarcina împrumutatului chiar dacă nu este prevăzută în actul încheiat, ea fiind subînțeleasă odată ce operațiunea juridică dintre părți a fost calificată drept împrumut. Împrumutatul este ținut să restituie bunuri de aceeași natură, în aceeași cantitate și calitate pe care a primit-o, indiferent de oscilația valorii bunurilor între momentul încheierii contractului și cel al plății (art. 2.164 alin. 1 C. civ.). Dacă obiectul contractului îl constituie o sumă de bani,

împrumutatul trebuie să înapoieze suma nominală primită, fiind fără relevanță variația valorii acesteia (art. 2.164 alin. 2 C. civ.). Normele sunt însă dispozitive, părțile având posibilitatea de a deroga printr-o stipulație contrară. Pot să prevadă astfel clauze de indexare sau de revizuire, prin care să înlăture eventualele prejudicii determinate de schimbarea condițiilor economice existente la data încheierii contractului sau de riscul previzibil al devalorizării banilor. În ceea ce privește locul restituirii, dispozițiile speciale aplicabile împrumutului de consumație nu cuprind referiri la acest aspect, urmând a fi aplicate în consecință regulile de drept comun reglementate de art. 1.494 C. civ..

Definind împrumutul de consumație, art. 2.158 alin. 1 C. civ. arată că împrumutatul se obligă să restituie bunurile împrumutate „după o anumită perioadă de timp”. Trecerea unui anumit interval de timp între momentul remiterii materiale a bunului, deci a încheierii contractului, și cel al restituirii lui este definitiv pentru împrumutul de consumație. Serviciul pe care împrumutătorul îl face cocontractantului său constă tocmai în faptul că se privează pentru un timp determinat de folosința unui bun al său, din dorința altruistă de a îndatora pe cealaltă parte. De regulă, termenul de restituire este fixat de părți în contract și, în lipsa unei stipulații contrare, se prezumă că este stabilit în favoarea ambelor părți, iar dacă împrumutul este cu titlu gratuit, numai în favoarea împrumutatului. Art. 2.161 C. civ. reia în alți termeni regula instituită de art. 1581 din vechiul Cod civil, potrivit căreia „împrumutătorul nu poate, mai înainte de termen, să ceară lucrul împrumutat”, prezumându-se că termenul este stabilit exclusiv în favoarea împrumutatului.

În prezent, se face distincția după cum împrumutul este cu titlu oneros sau cu titlu gratuit. În primul caz, prezumându-se termenul în favoarea ambelor părți, împrumutătorul nu poate solicita restituirea bunului înainte de împlinirea termenului și nici împrumutatul nu poate restitui anterior scadenței. Desigur, nimic nu împiedică părțile să convină asupra restituirii anticipate sau să proroge termenul inițial de restituire. Acordul poate fi expres sau tacit, decurgând din acceptul împrumutătorului de a primi bunurile împrumutate înainte de scadență, chiar fără o înțelegere prealabilă în acest sens, dar nu poate rezulta dintr-o simplă inacțiune. Dacă împrumutul este cu titlu gratuit, termenul se prezumă a fi stipulat numai în favoarea împrumutatului, ceea ce înseamnă, potrivit regulii generale înscrise în art. 1.414 C. civ., că împrumutătorul nu poate cere restituirea împrumutului înainte de împlinirea termenului. Însă dacă împrumutatul restituie împrumutul de bunăvoie și în cunoștință de cauză anterior scadenței, ceea ce s-a executat nu este supus restituirii, fiind vorba de o renunțare la beneficiul termenului (art. 1.414 C. civ.). Este de precizat și faptul că împrumutatul, ce are beneficiul exclusiv al termenului fie pentru că părțile au stipulat expres aceasta într-un împrumut cu titlu oneros, fie pentru că se prezumă într-un împrumut cu titlu gratuit, poate renunța oricând la acesta, fără consimțământul împrumutătorului (conform art. 1.413 alin. 2 C. civ.). Împrumutatul va prefera să restituie mai devreme bunurile în cazul unui împrumut cu titlu oneros, pentru a nu mai plăti dobândă.

O altă situație în care restituirea se poate cere și executa înainte de împlinirea termenului, este cea în care actul a fost anulat. Potrivit principiului *restitutio in integrum*, împrumutatul trebuie să restituie împrumutătorului toate bunurile primite, regula fiind aceea a înapoierii bunului în natură (art. 1.254 alin. 3 rap. la art. 1.639 C. civ.). Fiind vorba de bunuri fungibile, se pot restitui chiar bunurile primite sau, dacă acestea au fost deja consumate până la momentul anulării actului, se restituie aceeași cantitate de bunuri, de aceeași natură și calitate. Dacă restituirea în natură nu poate avea loc, art. 1.640 alin. 2 C. civ., care reglementează în general restituirea prestațiilor prin echivalent, stabilește că valoarea prestațiilor se apreciază la momentul în care debitorul a primit ceea ce trebuie să restituie. Prin urmare, într-o asemenea ipoteză nu se aplică dispoziția art. 2.164 alin. 3 C. civ., care se referă tot la restituirea prin echivalent, specifică însă situației în care, actul fiind valabil, obligația de restituire nu se poate executa la scadență în natură.

Prin încheierea împrumutului de consumație, se transmite proprietatea și, odată cu aceasta riscul pieiri bunului. Fiind un contract translativ de proprietate, împrumutătorul răspunde pentru prejudiciile cauzate de viciile bunului împrumutat. Doctrina a apreciat că prevederile art.2166 C.civ. sunt lipsite de importanță practică, deoarece bunurile fungibile și consumptibile numai în mod excepțional pot provoca daune. Mai mult, împrumutatul este ținut să restituie bunuri de aceeași calitate, ceea ce înseamnă că obligația de restituire va privi bunuri similare. În plus, subzistă răspunderea delictuală a împrumutătorului pentru prejudiciul pe care consumul bunurilor împrumutate l-ar produce împrumutatului.

Contractul de împrumut de consumație încetează prin restituirea lucrului ori prin modurile generale stabilite în materia contractelor, cum ar fi rezilierea, remiterea de datorie, dare în plată, compensație etc

În **Capitolul IV**, „**Aspecte particulare privind contractul de împrumut cu dobândă**”, am analizat dobânda legală și dobânda convențională.

Dobânda reprezintă prestația pe care împrumutătorul o primește în plus față de bunurile efectiv împrumutate, prestație care se stipulează de regulă în bani. Dobânda este un fruct civil, nu întotdeauna însă, ci dobânda remuneratorie, ca preț al folosinței cu drept a capitalului altuia pe o anumită perioadă.

O definiție legală a dobânzii remuneratorii găsim în art. 1 alin.2 al Ordonanței Guvernului nr. 13/2011 privind dobânda legală remuneratorie și penalizatoare pentru obligații bănești, precum și pentru reglementarea unor măsuri financiar-fiscale în domeniul bancar. Astfel, prin dobândă remuneratorie se înțelege „dobânda datorată de debitorul obligației de a da o sumă de bani la un anumit termen, calculată pentru perioada anterioară împlinirii termenului scadenței obligației. Dobânda remuneratorie este prețul folosinței capitalului. Spre deosebire de aceasta, dobânda legală nu are o funcție remuneratorie, ci reparatorie. Dobânda penalizatoare constă în despăgubirile pentru întârziere la restituirea capitalului sau la plata dobânzii remuneratorii.

Când „rata” împrumutului de bani a fost stabilită convențional, părțile sunt, în principiu, libere să stabilească quantumul dobânzii. Ca excepție, în cazul de mai sus, în

raporturile care „nu decurg din exploatarea unei întreprinderi cu scop lucrativ”, părțile nu pot conveni numai o rată a dobânzii care să nu depășească dobânda legală cu mai mult de 50% pe an, orice clauză contrară fiind nulă de drept.

Partea a II-a, intitulată „**Creditul de consumație**” este structurată în cinci capitole după cum urmează:

În **Capitolul I** – „**Prezentare generală a contractului de credit de consum**” sunt analizate sediul materiei, definiția contractului de credit de consum, clasificarea creditului de consum, caracterele juridice și părțile creditului de consum.

Pe plan european prima reglementare în domeniul creditului de consum este Directiva 87/102/CEE de armonizare a dispozițiilor legale, de reglementare și administrare ale Statelor Membre privind creditul de consum. Prin acesta s-a instituit instituția nivelului minimal de protecție ce trebuia atins prin transpunerea sa în legislațiile naționale ale statelor membre. Adoptarea sa se datorează existenței unor diferențe considerabile între legislațiile Statelor membre ale Uniunii Europene în domeniul creditului de consum și a posibilității de denaturare a concurenței între cei care acordă credite pe piața comună, implicit a liberei circulații a bunurilor și serviciilor care pot fi obținute de către consumatori pe bază de credit, a limitării posibilităților consumatorului de a obține credite în alte State Membre și a protecției inegale acordată consumatorilor în ceea ce privește creditul de consum.

Obiectivul acesteia era dublu: protejarea consumatorilor împotriva condițiilor abuzive de creditare și favorizarea creditului transfrontalier și libera circulație a bunurilor și serviciilor finanțate pe credit, prin intermediul armonizării informației furnizate de către împrumutător.

Directiva nr. 87/102/CEE se aplica contractelor de credit, respectiv contractelor prin care un creditor acordă sau promite să acorde unui consumator un credit sub formă de plată amânată, un împrumut sau alte facilități de plată similare. Din domeniul de aplicare erau excluse anumite categorii de credite expres prevăzute de norma comunitară.

De asemenea, erau definite noțiunile de „consumator”, „creditor”, „cost total al creditului pentru consumator” și „rata anuală procentuală”, fiind prezentate patru metode de calcul ale DAE. Era prevăzută posibilitatea ca Statele Membre să prevadă în legislația națională că, de la aplicarea art. 6-12 (informare completă, rambursare anticipată, cesiune a creditului sunt exceptate sau adoptarea unei legislații mai stricte prin care se realizează protecția consumatorului, în condițiile în care sunt respectate obligațiile statelor membre stabilite prin Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene.

Statele Membre aveau obligația de transpunere a directivei până la data de 1 ianuarie 1990 și de a veghea asupra concordanței contractelor de credit cu dispozițiile legislației naționale de punere în aplicare a actului comunitar.

Prin modificările pe care această directivă le-a suferit s-a urmărit introducerea unei metode comunitare de calcul a ratei anuale procentuale a creditului de consum, a unei

formule de calcul a acesteia care să fie aceeași în întreaga comunitate, precum și aplicarea unei metode unice de calcul al dobânzii anuale efective globale la nivelul Statelor Membre, creându-se posibilitatea unei armonizări accelerate a legislațiilor statelor membre ce au ca obiect elementele incluse în calculul dobânzii anuale efective globale, în scopul facilitării creditului transfrontalier și a liberei circulații a bunurilor și serviciilor.

În anul 2008 a fost adoptată Directiva 2008/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind contractele de credit pentru consumatori și de abrogare a Directivei 87/102/CEE a Consiliului, datorită existenței mai multor directive referitoare la același subiect și a transpunerilor diferite în legislațiile naționale a Directivei 87/102/CEE, ceea ce putea avea ca efect limitarea sau împiedicarea activitatea transfrontalieră. În plus, în acea perioadă s-a înregistrat o creștere accentuată a unor forme de credit, excluse din domeniul de aplicare al directivei, în special liniile de credit și overdraft-ul.

Principalele obiective ale Directivei 2008/48/CE constau în integrarea piețelor și un nivel ridicat de protecție a consumatorilor, prevederile sale fiind axate pe transparență și drepturile consumatorilor. În acest sens, se prevede că trebuie acordat consumatorilor un set de informații precontractuale ușor de înțeles, în timp util înainte de încheierea contractului, acesta făcând parte din contractul de credit. Acestea trebuie furnizate consumatorului într-o formă standardizată, utilizată de toți creditorii de pe piața creditelor de consum din toate statele membre, iar consumatorii să cunoască DAE, armonizată la nivelul UE, reprezentând costul creditului. În plus sunt reglementate: dreptul consumatorului de a se retrage din contractul de credit, în termen de 14 zile de la încheierea acestuia, fără a fi obligat să își motiveze opțiunea, precum și dreptul consumatorului de a rambursa anticipat creditul, creditorul putând cere o compensare echitabilă și obiectiv justificată.

Spre deosebire de Directiva 87/102/CEE, Directiva 2008/48/CE urmărește armonizarea completă a legislațiilor statelor membre, oferă armonizare maximă, statele membre neputând menține sau introduce reglementări naționale contrarii, chiar dacă aceste ar asigura o protecție sporită a consumatorilor.

Această directivă a suferit de la adoptarea sa și până în prezent trei rectificări și o modificare, prin Directiva 2011/90/UE a Comisiei din 14 noiembrie 2011 de modificare a anexei I partea II la Directiva 2000/48/CE care prezintă ipotezele suplimentare pentru calculul dobânzii anuale efective.

La nivel național, în vederea transpunerii Directivei nr.87/102/CEE s-a adoptat Legea nr. 289/2004 privind regimul juridic al contractelor de credit pentru consum destinate consumatorilor, persoane fizice. Aceasta reglementa regimul juridic al contractelor de credit pentru consum, destinate consumatorilor, transpunând legislația comunitară de la acel moment și cuprindea dispoziții referitoare la domeniul său de aplicare (existând norme expres cu privire la contractele exceptate de la aplicarea sa), dobânda anuală efectivă, obligațiile creditorilor în faza precontractuală și la încheierea

contractului de credit, rambursarea anticipată a creditului și transferul contractului. De asemenea, erau enumerate clauzele minimale obligatorii ale contractelor de credit, în funcție de obiectul fiecăruia, formula de calcul pentru dobânda anuală efectivă și de bază prin care se exprima echivalența dintre împrumuturi, pe de o parte, rambursări și cheltuieli, pe de altă parte. Legea nr. 289/2004 a fost abrogată expres de Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori.

Prin adoptarea Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010, România și-a îndeplinit obligația ce revenea statelor membre ale Uniunii Europene de a transpune în legislațiile naționale Directiva 2008/48/CE. Scopul adoptării ordonanței îl constituie „încurajarea mobilității consumatorilor, în sensul de a li se permite mutarea creditelor de la un creditor la altul în condiții contractuale mai avantajoase, respectiv posibilitatea consumatorilor de a rambursa anticipat sumele contractate, fără a plăti penalități excesive, în condițiile generate de criza economică-financiară cu impact asupra veniturilor per familie”. Adoptarea acestui act normativ „permite creditorilor să îndeplinească obligațiile prevăzute în Directiva 2008/48/CE și creează cadrul necesar pentru relansarea acordării de credite în condiții de transparență și liberă concurență, prin instituirea de mecanisme care să mențină un grad suficient de solvabilitate atât a debitorilor, cât și a creditorilor”.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010 înlocuiește normele din domeniul de aplicare, reglementează informațiile și practicile preliminare încheierii contractului de credit, obligația de a evalua bonitatea consumatorului și accesul la bazele de date, informațiile și drepturile privind contractele de credit, dreptul de retragere și dreptul de rambursare anticipată, cesiunea de drepturi, dobânda anuală efectivă.

Trebuie subliniat faptul că, potrivit art. 95 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010, prevederile sale, în principiu, nu se aplică contractelor în curs de derulare la data la care acest act normativ a intrat în vigoare. Prin excepție, anumite norme retroactivează. Astfel, spre exemplu, se aplică și contractelor încheiate sub imperiul Legii nr. 289/2004, prevederile art. 37¹ din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010 care dispune că, în cazul în care debitorul solicită refinanțarea creditului la aceeași bancă, dacă este bun-platnic, banca va examina cererea și, în funcție de situația financiară a debitorului, poate acorda creditul de refinanțare, cu respectarea condițiilor noii oferte de creditare.

Primul act normativ în materie, Directiva nr. 87/102/CEE definea contractul de credit în art. 1 pct.2 lit. c ca fiind: un contract prin care un creditor acordă sau primește să acorde unui consumator un credit sub formă de plată amânată, un împrumut sau alte facilități de plată similare. Erau excluse din sfera noțiunii de „contract de credit”: contractele pentru furnizarea în mod continuu a unui serviciu sau a unei utilități, în situația în care consumatorul are dreptul de a plăti în rate pentru acestea pe durata furnizării lor. În plus, anumite contracte de credit, care se circumscriau noțiunii arătate, erau excluse din sfera sa de reglementare a direcției. Directiva nr. 2008/48/CE a preluat și completat definiția din Directiva nr. 87/102/CEE: „contractul de credit este contractul prin care un creditor acordă sau promite să acorde unui consumator un credit sub formă de amânare la

plată, împrumut sau alte facilități financiare similare, cu excepția contractelor pentru prestarea de servicii în mod continuu sau pentru furnizarea de bunuri de același fel, atunci când consumatorul plătește pentru acestea în rate, pe durata furnizării lor”. (art.3 lit.c).

În ceea ce privește domeniul de aplicare, acesta a suferit modificări substanțiale chiar dacă anumite contracte sunt, și potrivit acesteia, excluse: – unele contracte sunt în continuare exceptate dar, cu unele modificări. Alte contracte care intrau în domeniul de aplicare al Directivei nr. 87/102/CEE, sunt excluse din cel al Directivei 2008/48/CE

Și în legislația și doctrina națională, creditul a primit mai multe definiții.

Legea nr. 33/1991 privind activitatea bancară nu cuprindea o definiție a contractului de credit, în general, din normele sale reieșind că este contract de credit acela prin care se acordă împrumuturi privind sume de bani pe o anumită perioadă de timp. În schimb Legea nr. 58/1998 privind activitatea bancară în art. 3 pct. 7, definea creditul ca fiind „orice angajament de punere la dispoziție sau acordarea unei sume de bani ori prelungirea scadenței unei datorii în schimbul obligației debitorului la rambursarea sumei respective, precum și la plata unei dobânzi sau a altor cheltuieli legate de această sumă sau orice angajament de achiziționare a unui titlu care încorporează o creanță sau a altui drept la încasarea unei sume de bani”. Nici Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului, nu cuprinde o definiție a contractului de credit, chiar dacă face vorbire despre unele dintre varietățile acestuia: credite de consum, credite ipotecare, creditul cu dobândă fixă, creditul cu dobânda pieței etc. În schimb, în doctrină contractul de credit fost definit de numeroși specialiști.

Și „creditul de consum” – varietate a contractului de credit care beneficiază de reglementări speciale - a fost menționat fără a fi definit în Legea nr. 58/1998, care dispune, la art. 8 lit.b, creditul de consum este una dintre activitățile de creditare ce pot fi desfășurate de bănci, în limita autorizației date. În schimb, Normele Băncii Naționale a României privind limitarea riscului de credit la creditul de consum nr. 15/2003 (abrogate), defineau, în art. 2, creditul de consum ca fiind creditul acordat persoanelor fizice în vederea satisfacerii nevoilor personale, ale familiei sau ale gospodăriei acestora sau a achiziționării de bunuri, cu excepția creditelor destinate să finanțeze construirea, cumpărarea, reabilitarea, consolidarea sau extinderea imobilelor cu destinație locativă.

Art. 2 lit.c din Legea nr. 289/2004 definea contractul de credit de consum ca fiind actul juridic în temeiul căruia creditorul acordă sau se angajează să acorde, iar consumatorul acceptă un credit în forma unui împrumut, a unei amânări a plății sau a altei finalități financiare similare, chiar dacă folosește denumirea „contract de credit”, din această definiție rezultând deosebirea dintre creditul pentru consum și contractul clasic de împrumut, primul având o sferă mult mai largă de cuprindere, incluzând și angajamentul de a pune la dispoziția consumatorului o sumă de bani, prelungirea scadenței unei datorii sau angajamentul de achiziționare a unui titlu care încorporează o creanță ori a altui drept la încasarea unei sume de bani.

La rândul său, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori, definește, în art. 7 pct.2, contractul de credit pentru consumatori ca fiind „contractul prin care un creditor acordă, promite sau stipulează posibilitatea de a acorda unui consumator un credit sub formă de amânare la plată, împrumut sau alte facilități financiare similare, cu excepția contractelor pentru prestarea de servicii în mod continuu ori pentru furnizarea de bunuri de același fel, atunci când consumatorul plătește pentru asemenea servicii sau bunuri în rate, pe durata furnizării lor”, preluând definiția din Directiva nr. 2008/48/CE și completând-o cu ipoteza stipulării, de către părți, în contract, a posibilității de a acorda un credit, în viitor, în funcție de îndeplinirea anumitor condiții.

Acest contract prezintă următoarele caracteristici: este un contract consensual, sinalagmatic, titlu oneros, comutativ (chiar și în ipoteza în care dobânzile sunt variabile, deoarece contractul trebuie să cuprindă condițiile acestor variații, dobânzile fiind, în acest caz determinabile), de adeziune, numit, *intuitu personae*, cu executare *uno ictu* sau cu executare succesivă și pe durată determinată, care este de până la 5 ani.

Părțile contractului de credit pentru consum sunt consumatorul și creditorul.

Cuvântul „consumator” este folosit cu sensuri diferite în practică. Noțiunea de consumator din punct de vedere juridic este diferită de conceptul de consumator folosit în marketing și sociologic. Astfel, determinarea acestei noțiuni este esențială în delimitarea cercului subiecților de drept care beneficiază de o protecție juridică extinsă în raporturile cu comercianții aflați într-o poziție de superioritate, mai avantajoasă. Extinderea sferei persoanelor vizate de noțiunea de consumator, deci a domeniului de aplicare a prevederilor privind protecția consumatorilor atrage, după sine, diminuarea caracterului acestora de norme speciale.

La nivel european, noțiunea de consumator a fost definită în mai multe directive din domeniul dreptului contractelor, al obligațiilor non-contractuale, al răspunderii pentru produsele defectuoase (Directiva 85/374/CEE) și al normelor procedurale. Aceste definiții nu sunt identice, dar, în general, consumatorul este definit ca persoana fizică care, încheie un contract acționând în scopuri care sunt în afara activității sale comerciale ori profesionale. La nivel național, consumatorul a fost definit de Legea nr. 289/2004, Ordonanța Guvernului nr. 85/2004 privind protecția consumatorilor la încheierea și executarea contractelor la distanță privind serviciile financiare, Legea nr. 296/2004 privind Codul consumului, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010.

Trebuie subliniat faptul că persoana fizică, parte a contractului de credit de consum, deține o dublă calitate, „consumator” în contractul de vânzare sau prestare a bunului sau serviciului achiziționat pe credit, și „împrumutat” în contractul de credit de consum. Denumirea de consumator se datorează scopului acordării creditului „consumul” deși nu consumă ceea ce împrumută ci împrumută pentru a consuma.

Spre deosebire de legislația europeană definițiile date de unele dintre actele normative indicate „consumator” este nu numai persoana fizică, ci și grupurile de persoane

fizice constituite în asociații. Numai că este vorba nu de orice grupuri de persoane fizice, ci doar asociațiile de consumatori, ce sunt în măsură să susțină interesele membrilor lor mult mai bine decât ar putea-o face aceștia pe cont propriu.

Noțiunea de consumator presupune două elemente definitorii: consumator poate fi numai o persoană fizică și prestarea unui serviciu de natură financiară se face în scopul satisfacerii nevoilor personale sau familiale ale persoanei fizice sau pentru achiziționarea de bunuri.

Inițial, Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori includea în sfera consumatorilor și persoanele juridice care achiziționau și utilizau sau consumau de la comercianți produse obținute pe baza unui contract sau care beneficiază de serviciile acestora (art. 2 alin.1). Ulterior, prin Legea nr. 65/2002, această noțiune a fost restrânsă, în sensul că puteau beneficia de dispozițiile de protecție, în calitate de consumator, numai persoanele fizice. Spre deosebire de persoanele juridice, persoana fizică se află în situație specială, datorită lipsei cunoștințelor legate de aspectele complexe privind mecanismele creditării și, din acest motiv, necesită o protecție specială. În schimb, în literatura de specialitate franceză se precizează că voința de a proteja pe consumatori în fața profesioniștilor depășește azi simplul cadru al relațiilor între consumatori și comercianți încât să se poată aplica protecția oricărei persoane fizice care contractează cu un profesionist.

Prin opoziție cu profesionistul, consumatorul acționează pentru uzul său personal sau familial. Astfel, noțiunea de consumator este condiționată și de obiectul contractului pe care îl încheie cu profesionistul – prestarea unui serviciu de natură financiară respectiv: creditul. Această limitare este justificată prin scopul acordării creditului: satisfacerea nevoilor personale sau familiale ale persoanei fizice, sau achiziționarea de bunuri, iar nu nevoi profesionale sau comerciale.

Scopul extraprofesional al utilizării creditului constituie reperul esențial al ocrotirii furnizate de dreptul consumației. Consumatorul protejat este definit prin opoziție cu profesionistul, primul acționând pentru uzul său personal sau familial. Unii consumatori pot fi avizați, alții mai puțin informați. În acest context, prezumția de ignoranță sau inferioritate, ce acționează în favoarea consumatorului, apare ca fiind o prezumție absolută, ce dă eficiență „ordinii publice de protecție” instituite de dreptul consumației. A permite profesionistului să își justifice comportamentul incorect ori a solicita unui consumator să dovedească faptul că ar fi avut carențe de informare – situații posibile în cazul caracterului relativ acordat acestei prezumții – ar conduce la soluții inadmisibile.

În ceea ce îl privește pe creditor – „împrumutător”-, din legislația europeană și națională reiese că, numai de către persoanele juridice pot acoda credite de consum, în timp ce o persoană fizică nu poate avea calitatea de „creditor” chiar dacă acordarea de credite s-ar face în cadrul activității sale comerciale sau profesionale. Împrumutătorii desfășoară activitatea de creditare a persoanelor fizice pe baza reglementărilor proprii validate de Banca Națională a României.

Pot acorda credite de consum cu titlu profesional următoarele categorii de creditori: băncile, organizațiile cooperatiste de credit, sucursalele instituțiilor de credit din străinătate, care desfășoară activitate pe teritoriul României și instituțiile financiare nebankare persoane juridice române sau sucursalele instituțiilor financiare nebankare din străinătate, care desfășoară activitate pe teritoriul României.

Trebuie arătat că în condițiile Legii nr. 99/1999 privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice, Titlul VI (abrogat), creditele de consum puteau fi acordate și de către alți profesioniști decât instituțiile de credit. Chiar dacă în Codul civil există trei articole cu denumirea marginală „vânzarea pe credit” (art. 2047, 2061 și 2076 C.civ.) în materiile contractelor de comision, consignatie și agenție, din analiza normelor indicate rezultă că nu este vorba de contracte de credit de consum. În orice caz problema este tranșată clar de pct.5 al art. 7 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori: creditor este „persoana juridică, inclusiv sucursalele instituțiilor de credit și ale instituțiilor financiare nebankare care desfășoară activitate pe teritoriul României și care acordă sau se angajează să acorde credite în exercițiul activității sale comerciale ori profesionale”.

Având în vedere că scopul instituirii normelor de protecție a consumatorilor rezultă din poziția de superioritate a profesioniștilor în raporturile cu consumatorii, această diferență creând uneori un dezechilibru contractual, normele de protecție cu menirea de a restabili echilibrul. În lipsa acestei poziții de superioritate, nu a calității părților, nu se poate pune problema protejării consumatorului. Se justifică astfel, chiar în lipsa unei dispoziții legale exprese, excluderea din domeniul de aplicare al Ordonanței de urgență a Guvernului nr.50/2010 a:

- contractelor de împrumut de bani încheiate între o persoană fizică și o altă persoană fizică, reglementat de Codul civil;
- împrumutul de bani cu dobândă acordat membrilor caselor de ajutor reciproc ca asociații, potrivit prevederilor Legii nr. 122/din 1996 privind regimul juridic al caselor de ajutor reciproc ale salariaților și al uniunii acestora (art.2 alin.1);
- împrumuturi rambursabile acordate pensionarilor de către casele de ajutor reciproc ale pensionarilor, în temeiul dispozițiilor Legii nr. 540/2002 privind casele de ajutor reciproc ale pensionarilor (art.7).

În ceea ce privește autorizarea și supravegherea creditorilor, acestea sunt impuse de normele europene. Autorizarea instituțiilor de credit, persoane juridice române se face în condițiile stabilite de art. 32-38 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 99/2006 privind instituțiile de credit și adecvarea capitalului. Astfel, instituțiile de credit, persoane juridice române se pot constitui și funcționa numai pe baza autorizației emise de BNR, care are competență exclusivă. Supravegherea instituțiilor bancare se realizează în condițiile art. 164-213 și 225-236 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 99/2006 iar a celor nebankare se face potrivit prevederilor art. 43-46 din Legea nr. 93/2009 privind instituțiile financiare nebankare (monitorizarea și supravegherea prudențială).

O categorie importantă în economia contracte de credit de consum, chiar dacă aceștia nu sunt părți contracte, este dată de intermediarii de credit. Intermediarul de credit este persoana fizică sau juridică ce nu acționează în calitate de creditor și care, în cursul exercitării activității sale comerciale ori profesionale, în schimbul unui onorariu, sub formă pecuniară sau orice altă formă convenită, desfășoară cel puțin una din următoarele activități: prezintă sau oferă consumatorilor contracte de credit, oferă asistență consumatorilor prin organizarea de alte activități pregătitoare privind contractele de credit, încheie contracte de credit cu consumatorii în numele creditorului. Intermediarul de credit cu titlu auxiliar este persoana fizică sau juridică ce realizează activitatea de intermediere de credite cu titlu auxiliar activității sale principale.

El are obligația de a furniza consumatorului informațiile precontractuale (, de a oferi explicații corespunzătoare, de a indica în materialele publicitare și în documentația destinată consumatorilor sfera atribuțiilor sale, de a comunica pe suport durabil onorariul pe care i-l datorează consumatorul, înainte de încheierea contractului de credit (dacă este cazul) ori chiar în vederea calculării DAE . Statele membre dispun de libertatea de a păstra sau introduce obligații suplimentare față de cele stabilite de directivă, inclusiv condițiile în care un intermediar de credite poate primi onorarii de la consumator. Aceste onorarii trebuie să fie cuprinse în costul total al creditului.

Capitolul II privește „**Încheierea contractului de credit de consum**” fiind analizate libertatea contractuală cu accent pe îngrădirea acesteia prin prisma condițiilor de fond, formalismul contractual și evaluarea bonității consumatorului.

Ordinea publică economică, dimensiune a ordinii publice, impune limite ale activității profesioniștilor și ale libertății lor de a contracta, care fie le direcționează activitatea, fie le interzice anumite libertăți.

Primele restricții sunt privitoare la părțile contractului de credit pentru consum.

În ceea ce privește consumatorul, numai persoanele fizice pot avea această calitate într-un contract de credit de consum (art. 7 pct. 1 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010), orice persoană juridică fiind exclusă din sfera noțiunii de consumator.

Limitări ale contractului de credit de consum sunt date și de capacitatea persoanelor fizice de a contracta, de regulile din dreptul comun, raportate la calificarea încheierii creditului ca fiind un act de dispoziție. Astfel, minorii cu vârsta sub 14 ani nu pot încheia un credit de consum singuri. Reprezentantul legal va încheia contractul de credit în numele minorului pe care îl reprezintă, și, deoarece acesta este un act de dispoziție, este necesară și încuviințarea prealabilă a instanței de tutelă. Minorul cu vârsta între 14 și 18 ani, va putea încheia contractul de credit de consum personal, cu dubla încuviințare prealabilă a ocrotitorului legal și a instanței de tutelă. Chiar dacă legea permite încheierea de către minori, singuri, de acte de conservare, acte de administrare care nu îi prejudiciază, precum și acte de dispoziție de mică valoare - dacă sunt potrivite cu posibilitățile celui ocrotit -, având caracter curent și care se execută la data încheierii lor, având în vedere că prin încheierea unui contract de credit de consum se face un act de dispoziție cu posibile efecte

grave asupra patrimoniului persoanei lipsite de capacitate de exercițiu sau având capacitate restrânsă, normele indicate nu pot fi, în viziunea noastră, aplicate.

În consecință, vor fi lovite de nulitate relativă contractele de credit de consum încheiate de persoana lipsită de capacitate de exercițiu, indiferent dacă actul respectiv îl prejudiciază sau nu, precum și contractele încheiate de reprezentantul legal al incapabilului fără încuviințarea prealabilă a instanței de tutelă. Tot de nulitate relativă va fi lovit și contractul de credit de consum încheiat de persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă, fără încuviințarea prealabilă a ocrotitorului legal și a instanței de tutelă, precum și creditului de consum contractat de minorul cu vârsta între 14 și 18 ani cu încuviințarea prealabilă a ocrotitorului legal, dar fără încuviințarea instanței de tutelă.

Creditorul profesionist nu va putea invoca nulitatea relativă a contractului, pentru lipsa capacității depline a consumatorului, prin aplicarea art. 46 alin.1 C.civ. iar consumatorul incapabil sau cu capacitate restrânsă de exercițiu va fi obligat la restituirea prestației numai în măsura îmbogățirii sale în limita folosului realizat (art. 47 C.civ.), prin excepție de la regula generală a restituirii tuturor prestațiilor executate de părți în baza contractului lovit de nulitate absolută sau anulat. Pentru aceasta, instanța de judecată va proceda la verificarea măsurii în care creditul a profitat minorului restituirea fiind limitată la valoarea cu care patrimoniul său a crescut. Nerestituirea unei părți a prestațiilor creditorului profesionist poate fi apreciată ca o sancțiune pentru că a acceptat să încheie contractul de credit fără a se asigura că sunt respectate dispozițiile legale privitoare la capacitatea de exercițiu.

O altă limitare a libertății contractuale privește creditorul, deoarece creditul de consum poate fi acordat numai de către un profesionist, persoană juridică, în exercițiul activității sale comerciale sau profesionale (art. 7 pct.5 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010), care este o instituție financiară, fie bancară fie nebancară. Diferența dintre acestea constă în faptul că instituțiile financiare nebancare, pentru a finanța operațiunile de credit pe care le desfășoară, nu au dreptul de a atrage depozite de la public, ci sunt obligate să apeleze la propriile fonduri ori la piața interbancară.

După cum am arătat pot avea calitatea de creditori – împrumutători – în cadrul contractului de credit pentru consum o pot avea numai: băncile, organizațiile cooperatiste de credit, sucursalele instituțiilor de credit din străinătate, care desfășoară activitate pe teritoriul României, instituțiile financiare nebancare persoane juridice române sau sucursalele instituțiilor financiare nebancare din străinătate ce desfășoară activitate pe teritoriul României.

Excluderea celorlalte subiecte de drept de la posibilitatea încheierii contractelor de credit de consum poate fi privită ca o formă de monopol a instituțiilor de credit. Aceasta constituie o garanție pentru seriozitatea și competența, dar și protecția specialiștilor de o periclitare a profesiei lor, prin invazia oricăror persoane. În consecință se permite obligarea instituțiilor de credit să respecte anumite prevederi legale și de a se supune controlului.

Regulile de drept comun se aplică și în privința consimțământului și în cazul creditului de consum, însă datorită specificului acestui contract, și necesității protecției consumatorului au fost instituite anumite reguli speciale, aplicabile numai acestui contract special.

Consumatorul are dreptul la informare și consiliere. Corelativă acestui drept este obligația creditorului de informare și consiliere prin care se realizează protecția consumatorului de viciile de consimțământ. Această obligație este una precontractuală ce revine creditorului sau intermediarului de credite.

Consumatorul este privit ca având posibilități limitate de cunoaștere și înțelegere a clauzelor, și implicit a efectelor contractului de credit pentru consum ceea ce poate atrage o îndatorare excesivă pentru sine ca urmare a încheierii acestor contracte. Astfel, potrivit art. 1266 alin.1 C.civ. „contractele se interpretează după voința concordantă a părților ...”. Altfel spus, raporturile juridice contractuale sunt expresia voinței juridice a părților, a voinței reale a acestora. Numai că uneori voința intrinsecă a părților nu este reflectată în mod fidel în clauzele contractuale. În cazul consumatorului, necunoașterea sau/și lipsa de experiență pot să îl pună pe acesta în situația de a face alegeri raționale, în deplină cunoștință de cauză. Nevoia de protecție a consumatorului și, implicit, asumarea unor obligații în deplină cunoștință de cauză se pot realiza numai prin informarea corectă a acestuia care trebuie completată cu realizarea unei consilieri a acestuia. Or, o asemenea activitate nu se poate realiza decât de către cocontractantul său, creditorul.

Creditorul este obligat să informeze consumatorul asupra tuturor condițiilor contractuale și a tuturor angajamentelor reciproce ale părților.

Obligația de consiliere se diferențiază de obligația de informare, deoarece consilierea personalizează informațiile din oferta prealabilă și o adaptează nevoilor consumatorului. Informația reprezintă cadrul general ce trebuie individualizat prin consiliere.

Cele două obligații sunt independente. Ori de câte ori s-a îndeplinit obligația de informare, nu se poate reține și executarea obligației de consiliere, cea din urmă având ca rezultat conștientizarea consumatorului cu privire la efectele contractului pe care urmează a-l încheia. Consumatorul „profan” este cel protejat prin această obligație precontractuală. În măsura în care consumatorul este în măsură să cunoască, în afara îndeplinirii acestei obligații, riscurile aferente respectivului credit, riscuri la care se expune, obligația nu își mai găsește justificarea. Practic, existența obligației de consiliere în sarcina creditorului este condiționată de lipsa de informații și de competențe a consumatorului în gestionarea utilă a propriilor interese prin încheierea contractului de credit de consum.

Neîndeplinirea obligațiilor de informare și de consiliere înseamnă că respectivul consumator și-a exprimat consimțământul fără a fi în cunoștință de cauză. Astfel, acest consimțământ este viciat, și, cum legea impune cele două obligații în sarcina creditorului, ne aflăm pe tărâmul dolului prin reticență, viciu de consimțământ. Potrivit dreptului comun, consumatorul are un drept de opțiune între a solicita declararea nulității relative

sau despăgubiri pentru prejudiciul produs. Cum obligațiile sunt situate în afara câmpului contractual propriu-zis (sunt precontractuale) repararea prejudiciului se poate face în baza angrenării răspunderii civile delictuale, ceea ce înseamnă, pentru consumator, obligația de a proba întrunirea celor patru condiții: existența prejudiciului, a vinovăției creditorului, a faptei creditorului și a raportului de cauzalitate dintre faptă și prejudiciu.

Mai mult, intervenirea unor cauze exoneratoare, îl pot scoate pe creditor în afara sferei acestei forme de răspundere civilă, total sau parțial.

În ceea ce privește posibilitatea de a opta pentru declararea nulității relative a contractului de credit, aceasta poate să nu fie, pentru consumator soluția optimă deoarece aceasta presupune și restituirea anticipată și integrală a sumei împrumutate de către consumator, ceea ce este posibil ca acesta să nu fie în măsură să execute.

În plus, obligația de consiliere în sarcina instituțiilor de credit este, limitată la respectarea unor diligențe minime, ceea ce înseamnă că acești creditori vor fi ne semnificativ afectați.

La nivel general obligațiile de informare și consiliere a consumatorilor sunt reglementate de art. 18 și 19 din Ordonanța Guvernului nr. 21/1992 privind protecția consumatorilor și de art. 45-63 din Codul consumului. Dispozițiile Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 50/2010 stabilește modul de realizare a informării și consilierii consumatorilor din cadrul creditelor pentru consum. Conținutul obligației de informare este stabilit de art. 8-10 (informații standard ce trebuie incluse în publicitate) și art. 11-17 (informații precontractuale) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010.

Încheierea unui contract de credit se realizează în mod progresiv, ceea ce presupune că formarea sa nu este imediată. În acest sens art. 11 alin.2 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010 prevede expres faptul că informațiile precontractuale trebuie furnizate de către creditor consumatorului cu suficient timp înainte, dar nu cu mai puțin de 15 zile înainte ca un consumator să încheie un contract de credit sau să accepte o ofertă, cu posibilitatea reducerii termenului numai cu acordul scris al consumatorului (alin.3). În plus, consumatorul are dreptul de a se retrage din contractul de credit, în termen de 14 zile calendaristice, fără a invoca vreun motiv, termen care începe să curgă de la data încheierii contractului de credit sau de la data la care consumatorului îi sunt aduse la cunoștință clauzele, condițiile contractuale și informațiile prevăzute de lege, în cazul în care această zi este ulterioară zilei încheierii contractului (art. 58 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010).

Și în cazul creditorului profesionist, se poate pune în discuție vicierea consimțământului acestuia. Cu toate acestea, viciile care pot afecta consimțământul creditorului sunt eroarea și dolul, celelalte două fiind excluse: leziunea pentru că nu putem vorbi de creditor profesionist – instituție de credit – minor sau major, iar violente pentru că este imposibil de imaginat.

Eroarea, așa cum este ea prefigurată de prevederile art. 1207 C.civ. poate privi calitățile consumatorului, respectiv, solvabilitatea acestuia. Aceasta constituie un motiv în

plus ca la evaluarea bonității consumatorului, creditorul să nu se limiteze la informațiile puse la dispoziția sa de către consumator. În orice caz, pentru a ne afla în prezența erorii, este necesar ca falsa reprezentare să fie cu privire la solvabilitatea consumatorului la data încheierii contractului de credit de consum. Creditorul are posibilitatea să solicite constatarea nulității contractului.

În ceea ce privește eroarea de calcul, definită de art. 1210 C.civ., legea permite rectificarea „afară de cazul în care, concretizându-se într-o eroare asupra calității, a fost esențială pentru încheierea contractului”. Eroarea de calcul trebuie corectată la cererea oricăreia dintre părți (art. 1210 teza a II-a C.civ.). S-a afirmat cu privire la aceasta că în condițiile în care toate elementele ce stau la baza calculului respectiv sunt precizate în oferta prealabilă remisă consumatorului, este evident o eroare aritmetic, ce poate fi rectificată. Cu toate acestea ne exprimăm rezervele față de această soluție. În condițiile în care elementele necesare sunt precizate corect de către consumator, iar creditorul este cel care realizează calculul, cu atât mai mult cu cât aceeași eroare de calcul se regăsește atât în oferta prealabilă cât și în contractul de credit, ni se pare inechitabilă soluția rectificării ori a anulării contractului (ceea ce ar presupune rambursarea de către consumator). Posibilitățile de a calcula costul total al creditului sunt practic inexistente pentru consumator și, în consecință, considerăm că diferențele rezultate în cazul unei erori de calcul în detrimentul creditului ar trebui suportate de către acesta, rectificarea urmând a fi posibilă doar atunci când eroarea este în detrimentul consumatorului.

În ceea ce privește viciul dolului, el se poate datora informațiilor eronate date de către consumator creditorului, ceea ce afectează liberul său arbitru în acordarea creditului. Împrumutătorul poate opta pentru anularea contractului de credit pentru consum, chiar și în situația în care eroarea provocată privește capacitatea de exercițiu a consumatorului. Numai că în acest din urmă caz, potrivit art. 45 teza a II-a C.civ. creditorul poate solicita instanței menținerea contractului, în măsura în care aceasta „ar constitui o sancțiune civilă” adecvată.

Libertatea contractuală se manifestă și în planul contractelor de credit pentru consum, creditorii având posibilitatea de a alege între a încheia sau nu asemenea contracte cu diverșii consumatori în funcție de solvabilitatea acestora și de garanțiile pe care le oferă. Ei se protejează prin refuzul încheierii unor contracte de credit de consum de riscurile semnificative la care s-ar expune. Astfel, refuzul de a încheia un asemenea contract nu reprezintă un abuz și, pe cale de consecință, nu poate atrage răspunderea instituțiilor de credit. În plus, un asemenea refuz nu trebuie să fie motivat. În schimb, art. 20 alin.1 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010 prevede obligația creditorului de a răspunde consumatorului în scris sau, la solicitarea expresă a acestuia, în altă formă aleasă de consumator și acceptată de creditor, în termen de 30 de zile de la depunerea dosarului de credit, dar nu mai mult de 60 de zile de la depunerea cererii de acordare a creditului, cu privire la acordarea sau neacordarea creditului.

Contractul de credit are ca obiect capitalul și dobânda. Capitalul reprezintă suma de bani pusă la dispoziția consumatorului de către creditor, stabilă în funcție de nevoile consumatorului și de situația financiară a acestuia, respectiv de garanțiile pe care acesta le pune la dispoziția creditorului și este limitat, pe de o parte, de nevoile consumatorului și de posibilitățile acestuia de rambursare a creditului și, pe de altă parte, de riscul de credit, adică riscul înregistrării de pierderi ca urmare a neexecutării de către consumator a obligațiilor scadente stabilite prin contractul de credit, fie datorită supraîndatorării acestuia, fie datorită altor cauze.

Noțiunea de dobândă se întâlnește în numeroase acte normative, fără ca aceasta să fi primit o definiție legală (indiferent de modalitatea sa), generală. Codul civil (dreptul comun) nu cuprinde o definiție a dobânzii dar aceasta reprezintă echivalentul, prețul folosinței lucrului capitalului împrumutat, fructele civile produse de acesta. Dobânda poate fi fixă sau variabilă pe toată durata contractului de credit, fixă pe o anumită perioadă determinată și variabilă pe restul perioadei de credit. Quantumul dobânzii se stabilește, teoretic, de către părți, cu obligația pentru creditor de a preciza în contractul de credit valoarea dobânzii și tipului acesteia: fixă și/sau variabilă.

Având în vedere variantele posibile: dobândă fixă și/sau variabilă, ce nu permit consumatorilor să compare ofertele de credit a fost instituită dobânda anuală efectivă. Dobânda anuală efectivă („rata anuală efectivă” în exprimarea directivei) a fost definită drept costul total al creditului pentru consumator, exprimat ca procent anual din valoarea totală a creditului acordat.

Datorită importanței sale, dobânda anuală efectivă a fost prevăzută ca o informație obligatorie atât în publicitate cât și în fazele precontractuală și contractuală (art. 4, 5 și 19 din Directiva 87/102/CEE). Informarea consumatorului asupra costului global al creditului, sub forma unei dobânzi calculate potrivit unei formule matematice unice, care, așadar, o importanță esențială. Această informație, care trebuie comunicată, din etapa publicității, contribuie la transparența contractului în sensul că permite consumatorului să compare efectele de creditare și să aprecieze întinderea obligației sale.

Lipsa menționării DAE în contractul de credit poate fi un element decisiv în cadrul analizei de către o instanță națională a aspectului dacă o clauză dintr-un contract de împrumut, referitoare la costul acestuia, în care nu figurează o asemenea mențiune, este redactată în mod clar și inteligibil în sensul art. 4 din Directiva 93/13. Directiva 87/102 permite instanței naționale să aplice din oficiu dispozițiile care transpun în dreptul intern art.4 din această ultimă directivă și care prevăd că lipsa menționării DAE într-un contract de credit de consum are drept consecință faptul că acest credit aprobat este considerat scutit de dobânzi și de costuri.

Costul total al creditului este reprezentat de toate costurile, inclusiv dobânda, comisioanele, taxele și orice alt tip de costuri pe care trebuie să le suporte consumatorul în legătură cu contractul de credit și care sunt cunoscute de către creditor, cu excepția taxelor notariale; costurile pentru serviciile accesorii aferente contractului de credit, în special

primele de asigurare, sunt incluse dacă încheierea contractului de servicii este obligatorie pentru obținerea creditului însuși sau pentru obținerea acestuia în concordanță cu clauzele și condițiile prezentate.

Creditorul evaluează bonitatea consumatorului, înainte de încheierea unui contract de credit, dar și înainte de efectuarea oricărei creșteri semnificative a valorii totale a creditului ce are la bază acordul părților privind modificarea valorii totale a creditului deja încheiat, pe baza unui volum suficient de informații obținute, inclusiv de la consumator, și, după caz, pe baza consultării bazei de date relevante. Realizarea acestei evaluări se asigură prin sistemele de evidență de tipul birourilor de credit, în cazul creditului transfrontalier, accesul creditorilor din alte state membre la bazele de date gestionate fiind realizat în condiții nediscriminatorii față de creditorii naționali.

Trebuie remarcate modificările aduse de Legea nr. 288/2010 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori. În primul rând, forma inițială, alin. 1 al art. 30 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 50/2010 prevedea că evaluarea bonității, înainte de încheierea contractelor de credit pentru consum, se făcea obligatoriu atât în baza informațiilor furnizate de către consumator cât și a consultării bazelor de date relevante. În prezent, evaluarea se face „pe baza unui volum suficient de informații obținute, inclusiv de la consumator, și, după caz, pe baza consultării bazei de date relevante”. Astfel, creditorul are o opțiune în ceea ce privește consultarea bazelor de date relevante, nu o obligație.

În al doilea rând, era definită „creșterea semnificativă”, respectiv „o creștere de peste 15% din valoarea totală inițială a creditului”, în alin.3 al art. 30, normă ce a fost abrogată. Se apreciază că, urmare a acestei modificări „băncile și-au recăpătat libertatea de a-și stabili prin norme interne limita minimă de la care este necesară reevaluarea bonității consumatorului în cazul majorării valorii totale a creditului, intervenită după încheierea contractului”.

Evaluarea bonității consumatorului nu are ca finalitate adaptarea creditului la nevoile consumatorului. Astfel, cadrul legislativ actual nu prevede nicio obligație de adaptare a ofertei la nevoile consumatorilor, ci stabilește obligația de evaluare a solvabilității consumatorilor (art. 8 din Directiva 2008/48/CE) și de oferire de explicații de către creditorii consumatorilor (art. 5 alin.6 din Directiva 2008/48/CE), ceea ce a dus la apariția unor situații abuzive când, uneori, produsele oferite consumatorilor nu au corespuns nevoilor acestora, cum este când se oferă un singur tip de credit.

Consumatorul, potrivit art. 30 alin.1, are dreptul de a fi informat imediat și în mod gratuit, în scris sau, la solicitarea sa expresă, în forma aleasă de acesta și agreeată de creditor, în legătură cu rezultatul acestei consultări și cu identitatea bazei de date consultate, în cazul respingerii cererii de creditare în baza consultării unei baze de date. Informațiile se pun la dispoziție, cu excepția cazului în care furnizarea unor astfel de informații este interzisă prin norme naționale ce transpun legislația europeană sau care

crează cadrul legal pentru aplicarea acesteia ori furnizarea informațiilor contravine obiectivelor de ordine publică sau de securitate publică.

Capitolul III, intitulat „**Efectele contractului de credit pentru consum**” privește obligația creditorului de remitere a sumei de bani, obligația consumatorului de rambursare a împrumutului și efectele neexecutării contractului de credit pentru consum prin nerestituirea sumei împrumutate.

Obligația principală a creditorului este de a pune la dispoziția consumatorului suma de bani, iar a consumatorului este de a rambursa împrumutul.

Rambursarea se face în condițiile stabilite în contractul de credit pentru consum. Un caz specific de încetare a contractului de credit este reprezentat de rambursarea anticipată a creditului. Aceasta nu constituie o condiție a dreptului de retragere și un efect al acestuia.

Consumatorul are dreptul, în orice moment, să se libereze în tot sau în parte de obligațiile sale care decurg dintr-un contract de credit. În acest caz, consumatorul are dreptul la o reducere a costului total al creditului, această reducere constând în dobânda și costurile aferente perioadei dintre data rambursării anticipate și data prevăzută pentru încetarea contractului de credit.

Dreptul consumatorului de a rambursa anticipat nu poate fi condiționat de plata unei anumite sume minime sau de un anumit număr de rate. Totuși, creditorul are dreptul la anumite compensații, dar numai dacă rambursarea anticipată a intervenit într-o perioadă când rata dobânzii aferente creditului este fixă. Ca regulă generală, orice compensație convenită instituției de credit nu poate depăși cuantumul dobânzii pe care consumatorul ar fi plătit-o în perioada dintre rambursarea anticipată și data convenită pentru încetarea contractului de credit.

Situații în care instituția de credit nu beneficiază de compensații sunt următoarele: când rambursarea a fost realizată ca urmare a executării unui contract de asigurare, care are drept scop asigurarea riscului de neplată; când contractul de credit este acordat sub forma „descoperitului de cont”; când rambursarea anticipată intervine într-o perioadă în care rata dobânzii aferente creditului nu este fixă.

În ceea ce privește cesiunea drepturilor, în cazurile în care drepturile creditorului în temeiul unui contract de credit sau contractul însuși se cesionează unei terțe persoane, consumatorul are dreptul să invoce împotriva cesionarului orice mijloc de apărare la care putea recurge împotriva creditorului inițial, inclusiv dreptul la compensare.

Atunci cesiunea are loc, consumatorul trebuie informat cu privire la aceasta, nefiind necesar acordul său. În situațiile în care informarea consumatorului cu privire la cesiune este obligatorie, cesiunea, individuală sau în cadrul unui portofoliu de creanțe, devine opozabilă consumatorului prin notificarea adresată acestuia de către cedent. Cesiunea se notifică de către cedent consumatorului, în termen de 10 zile de la încheierea contractului de cesiune, prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire, în notificare fiind menționate următoarele: creditorul care va încasa de la consumator sumele pentru

rambursarea creditului după cesiune și numele și adresa sediului social și a punctului de lucru al reprezentantului legal în România.

Pentru apărarea drepturilor lor, în condițiile nerespectării prevederilor legale privind creditul de consum, consumatorii pot să sesizeze Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor sau pot apela la mecanisme extrajudiciare de reclamație și despăgubire pentru consumatori, potrivit prevederilor Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator. În plus, protecția consumatorilor se realizează și prin sancționarea contravențională a împrumutătorilor sau intermediarilor de credite. Constatarea contravențiilor și aplicarea sancțiunilor contravenționale se fac de către reprezentanții împuterniciți ai Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor, la sesizarea consumatorilor, a asociațiilor de consumatori ori din oficiu, în cazul în care, prin încălcarea prevederilor legale, sunt sau pot fi afectate interesele consumatorilor. De asemenea, în funcție de situația concretă pot fi aplicate sancțiuni contravenționale complementare.

Capitolul IV, „Protecția consumatorilor împotriva clauzelor abuzive și practicilor comerciale”, este dedicat analizei clauzelor abuzive – noțiune, elemente definitorii, domeniul de aplicare, constatare și sancționare – și specificului contractelor încheiate în afara spațiilor comerciale.

Directiva 93/13/CEE privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii are în vedere contractele de adeziune, precum contractele de servicii bancare, de asigurare, de prestare a unor servicii de interes general. Sfera persoanelor protejate de această directivă este stabilit prin art.2 lit.b care stabilește: consumator înseamnă orice persoană fizică ce, în cadrul contractelor reglementate de directivă, acționează în scopuri care se află în afara activității sale profesionale. În acest sens, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a stabilit că Directiva 93/13/CEE vizează exclusiv persoanele fizice.

Sistemul de protecție pus în aplicare prin Directiva 93/13 se bazează pe ideea că un consumator se găsește într-o situație de inferioritate față de un vânzător sau un furnizor în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, situație care îl conduce la adeziunea la condițiile redactate în prealabil de vânzător sau furnizor.

Spre deosebire de norma europeană, în dreptul francez, protecția împotriva clauzelor abuzive a fost extinsă și la alte categorii în afara celei a consumatorilor, persoane fizice, scop în care a fost introdusă noțiunea de nonprofesionist. Astfel, jurisprudența franceză a adoptat concepția potrivit căreia contractele încheiate în realizarea activității profesionale sunt excluse din câmpul protecției oferite de Directiva 93/13/CEE, însă, per a contrario, prevederile Directivei 93/13/CEE se vor aplica și contractelor încheiate de profesionist, fără legătură directă cu activitatea sa.

Inițial, Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori - transpunerea în legislația românească a Directivei nr. 93/13/CEE - includea în sfera consumatorilor și persoanele juridice care achiziționau și utilizau sau consumai de la comercianți produse obținute pe baza unui contract sau care

beneficiază de serviciile acestora (art. 2 alin.1). Ulterior, prin Legea nr. 65/2002¹, această noțiune a fost restrânsă, în sensul că puteau beneficia de dispozițiile de protecție, în calitate de consumator, numai persoanele fizice.

Condiții care imprimă unei clauze contractuale caracter abuziv sunt: clauza să nu fie negociată individual și să se creeze un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților, în detrimentul consumatorilor.

Într-o opinie s-a susținut că o clauză contractuală este abuzivă dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: clauza să nu fi fost negociată direct cu consumator; clauza să încalce exigențele bunei-credințe; clauza, prin ea însăși sau împreună cu alte prevederi din contract, creează, în detrimentul consumatorului un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților. Însă, legea nu instituie două condiții, cea a bunei credințe și a dezechilibrului semnificativ. Interpretarea legală a textului actului normativ este aceea că trebuie să existe dezechilibru semnificativ, în situația dovedirii acestuia, lipsa bunei credințe fiind prezumată; în spiritul legii, un dezechilibru semnificativ este prin definiție contrar bunei credințe.

Lege instituie o prezumție relativă a caracterului abuziv al clauzelor în cazul contractelor prestabilite ce conțin clauze standard, preformulate, prezumție ce poate fi înlăturată doar prin dovada scrisă, făcută de profesionist, a caracterului negociat al contractului ori a unor clauze ale acestuia.

În ceea ce privește condiția ca să se creeze un dezechilibru semnificativ în detrimentul consumatorului, pentru a se stabili dacă această condiție este îndeplinită, instanța trebuie să se raporteze la natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul, la circumstanțele existente la momentul încheierii contractului, iar aprecierea bunei-credințe nu constituie o condiție în sine a stabilirii caracterului abuziv a unor clauze dacă profesionistul a acționat în mod corect și echitabil față de consumator, de ale cărui interese legitime trebuie să țină seama fapt greu de crezut, în condițiile în care acesta se află într-o poziție de inferioritate față de profesionist atât în ceea ce privește puterea de negociere, cât și nivelul de informare, în condițiile unui contract de adeziune. Dezechilibrul contractual trebuie să existe în momentul încheierii contractului, dezechilibrul apărut ulterior, în faza executării contractului, este legat de problema impreviziunii.

La aprecierea caracterului semnificativ al dezechilibrului trebuie avute în vedere, pe lângă criteriile ideale, toate circumstanțele de fapt legate de încheierea contractului, cum ar fi: natura bunurilor sau serviciilor care fac obiectul contractului, împrejurările existente la încheierea contractului, celelalte clauze ale contractului sau clauzele unui alt contract de care este legată clauza respectivă.

Sunt date exemple de clauze care pot fi considerate abuzive, atât cele enumerate de lege, cât și unele identificate în practica judecătorească, cum ar fi clauzele, care dau dreptul profesionistului să modifice unilateral clauzele contractului, fără a avea un motiv

¹ Publicată în Monitorul Oficial al României nr. 52 din 25 ianuarie 2002.

întemeiat care să fie precizat în contract; clauzele contractuale, care obligă consumatorul să se supună unor condiții contractuale despre care nu a avut posibilitatea reală să ia cunoștință la data semnării contractului; clauzele care obligă consumatorul să își îndeplinească obligațiile contractuale, chiar și în situația în care profesionistul nu și le-a îndeplinit pe ale sale; clauza care dă dreptul profesionistului să prelungească automat un contract încheiat pentru o perioadă determinată, prin acordul tacit al consumatorului, dacă perioada limită la care acesta putea să-și exprime opțiunea a fost insuficient; clauzele care obligă consumatorul la plata unor sume disproporționat de mari în cazul neîndeplinirii obligațiilor contractuale de către acesta, comparativ cu pagubele suferite de profesionist; clauze care prevăd că dobânda este formată dintr-o marfă fixă plus dobânda de referință sau dobânda internă (administrată) a băncii, precum și clauzele care permit băncii modificarea în mod unilateral a cuantumului dobânzilor; Clauze abuzive cu privire la dobândă, care permit modificarea ratei dobânzii în mod unilateral de către bancă, fără a preciza condițiile în care poate interveni o asemenea modificare etc.

Deși Legea nr. 193/2000 nu prevede, ca sancțiune, anularea clauzelor cu caracter abuziv, ci inopozabilitatea (sau ineficacitatea) acestora în raport cu consumatorul, regimul juridic al acestei sancțiuni este practic identic cu al nulității absolute. Contractul va continua să producă efecte, mai puțin clauzele declarate abuzive, cu excepția cazului în care contractul nu mai poate ființa.

Trebuie subliniat că hotărâre judecătorească favorabilă consumatorilor obținută într-o acțiune colectivă va avea efecte extinse, obligând banca în cauză să elimine clauzele constatate ca fiind abuzive atât din toate contractele în executare cât și din contractele sale viitoare.

În **Capitolul V** intitulat „**Creditul de consum în legislația altor state**” sunt prezentate aspecte legislative, doctrinare și jurisprudențiale din Franța, Italia, Spania și Quebec, întreaga lucrare fiind, de altfel impregnată cu asemenea elemente. Se poate trage concluzia că, în general, reglementările din statele menționate și din provincia Quebec, sunt apropiate, mai ales că în Franța, Italia și Spania s-a realizat transpunerea Directivei 2008/48/CE.

În Franța contractul de credit este reglementat în prezent preluat de Codul consumului, Titlul I – „Creditul”, Capitolul I – „Creditul destinat consumului”, Secțiunea a IV-a „Contractul de credit”, art. L 311-1 la L 311-37. Creditul destinat consumului este definit în doctrina franceză ca fiind orice operațiune de credit în beneficiul unei familii, pentru finanțarea oricărei cheltuieli, alta decât cumpărarea unui bun imobil, utilizarea bunului finanțat având caracter neprofesional. Specifice dreptului francez, printre altele, sunt următoarele: DAE nu trebuie specificate în cazul contractelor de credit sub forma unei facilități de tip în cazul în care creditul trebuie rambursat la cerere sau în termen de trei luni; domeniul de aplicare al normelor privind creditul de consum este dat de toate operațiunile de credit consimțite cu titlu obișnuit, gratuit sau oneros, de către persoane fizice sau juridice, indiferent de destinație, ori după cum este sau nu legat de un alt contract

de vânzare de bunuri sau prestări servicii, cu unele excepții date de: utilizarea neprofesională a bunului sau serviciului achiziționat cu creditul respectiv, natura bunului sau serviciului achiziționat, forma solemnă a contractului, durata totală a contractului, respectiv valoarea; posibilitatea stipulării unui drept de agreare în beneficiul creitorului care impune pentru încheierea contractului de credit îndeplinirea cumulativă a două condiții (în termen de 7 zile, împrumutătorul să înștiințeze împrumutatul cu privire la acordul său pentru încheierea contractului și împrumutatul să nu exercite dreptul de retragere); perioada de retragere poate fi redusă la trei zile numai dacă este introdusă în contract, la cererea consumatorului, clauza prevăzută de art. R. 311-9 din Codul consumatorului (cu excepția contractelor încheiate la domiciliul consumatorului); posibilitatea ștergerii datoriei, în cazul în care situația împrumutatului este iremediabilă.

În Italia, creditul de consum este reglementat în Capitolul II „Creditul de consum”, al Titlului VI din Decretul-lege nr.385/1993, modificat prin Decretul legislativ nr.141/2010. Specifice dreptului italian, printre altele, sunt următoarele: nu prevede o obligație separată de a acorda consumatorilor asistență suplimentară; DAE trebuie furnizată indiferent de tipul contractului de credit de consum; pentru cazurile în care bunurile sau serviciile care fac obiectul unui contract de credit legat nu sunt furnizate sau sunt furnizate numai în parte sau nu sunt conforme cu contractul de furnizare, sunt stabilite expres tipurile de neexecutare care conduc dreptul de a se îndrepta împotriva creditorului în cazul în care consumatorul s-a îndreptat împotriva furnizorului, dar nu a reușit să obțină satisfacerea pretențiilor la care are dreptul; sunt prevăzute numai sancțiuni generale pentru orice încălcare a legislației ce reglementează creditul de consum.

În Spania, reglementarea creditului de consum este dată de Legea nr. 16/2010 privind creditele de consum. Se disting următoarele particularități: se prevede expres excluderea din sfera noțiunii de consumator a entităților colective precum asociațiile de consumatori, fundațiile, cooperativele etc., chiar cele fără scop lucrativ sau fără personalitate juridică; creditorul poate fi atât o persoană juridică cât și o persoană fizică, care acordă sau promite să acorde credite în cadrul activității comerciale sau profesionale; în cazul unui contract de credit sub forma unei facilități de tip „descoperit de cont” în baza cărora creditul trebuie rambursat la cerere sau într-un interval de trei luni nu este necesară specificarea dobânzii anuale efective, dar, în legislația spaniolă domeniul de aplicare cu privire la informațiile precontractuale, la informațiile care trebuie menționate în contractele de credit, informarea periodică prin intermediul extrasului de cont, calculul dobânzii anuale efective; sunt reglementate expres remediile împotriva creditorului dintr-un contract de credit legal.

În Quebec, contractul de credit de consum este reglementat de Legea pentru protecția consumatorului și Regulamentul pentru aplicarea acestei legi. Aspecte particulare sunt următoarele: creditor în cadrul creditului pentru consum poate fi orice comerciantul atât o persoană fizică, cât și una juridică; contractul de credit este încheiat în momentul în care este semnat de toate părțile, forma scrisă fiind cerută ad validitatem, iar consumatorul

va fi ținut să-și execute obligațiile numai din momentul în care a intrat în posesia unui exemplar al acestuia; consumatorul are dreptul de a denunța contractul de împrumut de bani în termen de două zile de la data la care fiecare parte a intrat în posesia exemplarului său din contract; sunt reglementate forme de preaviz sau de amânare ori crescând puterea de apreciere a instanțelor de judecată, pentru a permite sau restrânge efectele măsurilor de executare pornite de creditor.

Lucrarea se finalizează, firesc, prin prezentarea **concluziilor și propunerilor de lege ferenda**. Dintre aceste propuneri le menționăm pe următoarele:

Creditul pentru consum este un împrumut de bani, deci în esență un împrumut de consumație, astfel că normele juridice aplicabile împrumutului de consumație constituie dreptul comun în materia creditului pentru consum, care se completează cu dispozițiile derogatorii cuprinse în normele speciale analizate.

Indiferent că este încheiat între particulari sau între profesioniști și consumatori, împrumutul de bani suscită în continuare numeroase discuții și controverse, aceasta și pe fondul unor neajunsuri legislative.

Astfel, deși problema calificării juridice a contractului de împrumut de consumație este esențială în stabilirea regimului juridic al actului respectiv iar dezbaterile doctrinare au fost acerbe sub imperiul vechiului cod civil, nici noul cod civil nu consacră expres caracterul său real.

În definiția contractelor de împrumut nu regăsim vreo mențiune privitoare la caracterul lor real sau consensual, astfel cum se întâmplă în cazul contractului de depozit.

Chiar dacă tendința generală și actuală este de liberalizare totală a raporturilor contractuale și eliminare drastică a oricărui formalism, împrumutul de consumație (care astăzi are ca obiect bani într-un număr covârșitor de cazuri) trebuie să-și păstreze caracterul său real. Cât timp bunul nu a fost predat, nu se poate naște obligația de restituire a lui, neexistând nicio rațiune teoretică și practică (cu efecte pozitive pentru părți și circuitul civil în general) care să justifice încheierea contractului prin simplul acord de voință al părților.

Admitem însă, în acord cu art. 34 alin. 2 din Proiectul Codului European al Contractelor, posibilitatea ca prin voința lor părțile să deroge de la acest caracter și să hotărască încheierea valabilă a contractului chiar în lipsa remiterii materiale a lucrului, acestea fiind cele mai în măsură să aprecieze asupra concordanței intereselor lor particulare cu încheierea contractului într-un asemenea mod.

De asemenea, definind împrumutul de consumație în art. 2.158, noul cod civil pierde din vedere un alt aspect ce ține de esența contractului: transferul dreptului de proprietate asupra bunurilor împrumutate pe perioada contractuală. Precizarea este cuprinsă abia în art. 2.160, care prevede că, prin încheierea valabilă a contractului, împrumutatul devine proprietarul bunului și suportă riscul pieirii acestuia.

Referindu-ne strict la creditul de consum, legiuitorului a intervenit tot mai mult în reglementarea acestui contract, impunând restricții ferme atât pentru creditor cât și pentru consumator.

În cuprinsul lucrării am prezentat pe larg practica judiciară în materie, majoritatea litigiilor privind caracterul abuziv al clauzelor contractuale prin care sunt reglementate dobânzile și comisioanele percepute de bănci. Soluțiile instanțelor nu sunt unitare și divergențele primare pleacă de la problema definirii „cerințelor de preț și de plată”, la care se referă art. 4 alin. 6 din Legea nr. 193/2000.

Transpunând Directiva 93/13/CEE, legiuitorului român a preluat și alin. 2 al art. 4 (prin alin. 6 din art. 4 din Legea nr. 193/2000). În condițiile specifice societății românești, considerăm că era oportună o reglementare mai favorabilă consumatorului, în sensul înlăturării acestei dispoziții, fapt permis de directivă întrucât erau măsuri de natură a asigura o protecție sporită consumatorilor, o astfel de poziție adoptând Spania.

În aceeași materie a clauzelor abuzive, un alt aspect care se impune a fi mai clar reglementat este cel al „dezechilibrului semnificativ între drepturile și obligațiile părților”, pe care o asemenea clauză îl poate crea. Pentru a nu lăsa la aprecierea exclusivă a judecătorului acest „dezechilibru semnificativ”, legea ar putea să stabilească anumite criterii orientative. Spre exemplu, sub presiunea unei practici relativ constante, în Spania s-a legiferat anul acesta regula potrivit căreia este considerată dobândă abuzivă dobânda contractuală care depășește de mai mult de trei ori dobânda legală.

Reglementarea unor mecanisme eficiente prin care consumatorii să poată stopa practicile abuzive și eventual să obțină despăgubiri pentru prejudiciile încercate este și dezideratul organismelor comunitare. Prin Recomandarea Comisiei Europene din 11 iunie 2013 s-a încercat stabilirea unor principii comune aplicabile acțiunilor colective în cazul încălcării drepturilor conferite de legislația comunitară, domeniul protecției consumatorilor fiind primul vizat.

Urmând această direcție, modificările aduse Legii nr. 193/2000 prin Legea nr. 76/2012, aplicabile de la 1 octombrie 2013, sunt de natură a răspunde, într-o oarecare măsură, criticilor exprimate în doctrină cu privire la necesitatea unei dispoziții derogatorii de la dreptul comun, prin care să se recunoască anumitor hotărâri judecătorești efecte erga omnes.

Sunt avute în vedere hotărârile pronunțate în acțiunile promovate de organisme publice ori colective prin care se declară o clauză abuzivă. Astfel, potrivit art. 13, așa cum a fost modificat, în cazul în care constată existența clauzelor abuzive în contract, instanța obligă profesionistul să modifice toate contractele de adeziune în curs de executare, precum și să elimine clauzele abuzive din contractele preformulate, destinate a fi utilizate în cadrul activității profesionale.

Dacă pornim de la ideea că intervenția legiuitorului este pe deplin justificată pentru a proteja interesele economice ale consumatorului, nu putem trece cu vederea caracterul incomplet al acestei protecții determinat de lipsa unei reglementări menite să ferească

consumatorul, dar în aceeași măsură și creditorul, de efectele supraîndatorării debitorului, similare celei din dreptul francez.

O lege care să reglementeze falimentul persoanei fizice nu s-a adoptat în România, deși o asemenea procedură ar fi mai mult decât necesară în contextul actual în care băncile înregistrează tot mai multe restanțe la plata creditelor.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Ancel P., *Manuel de droit du credit*, Litec, Paris, 1997
- Antonmattei P.-H., Raynard J., *Droit civil. Contrats spéciaux*, 6e édition, Litec LexisNexis SA, 2008
- Antonucci A., *Credito al consumo e zone limitrofe. Una scheda di lettura del d. legis n.141 del 2010*, în *Nuova giurisprudenza civile commentato* nr. 6/2011
- Antonucci A., *Credito al consumo e zone limitrofe. Una scheda di lettura del d. legis n.141 del 2010*, în *Nuova giurisprudenza civile commentato* nr. 6/2011
- Apan R.D., *Protecția juridică a consumatorilor. Creditul destinat consumului și domeniile conexe*, Editura Sfera Juridică, Cluj-Napoca, 2007
- Apan R.D., *Reglementări naționale în domeniul protecției consumatorului în materia creditului destinat consumului (I)*, în *Revista de drept comercial* nr. 1/2007
- Apan R.D., *Reglementări naționale în domeniul protecției consumatorilor în materia creditului destinat consumului (II)*, în *Revista română de drept comercial* nr.2/2007
- Atamer Y.M., *Duty of Responsible Lending: Should the European Union Take Action?*, în *Financial Services, Financial Crisis and General European Contract Law. Failure and Challenges of Contracting*, de Grundmann S., Atamer Y.E., Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2011
- Aubert de Vincelles C., *Acquis europeen. Cadre commun de reference et proposition de directive europeenne relative au droit des consommateurs; quelle place pour les contracts speciaux?*, în *Vers un droit europeen des contrats speciaux. Towards a European Law of Specific Contracts*, de Voinot D., Senechal J. (coordonatori), Larcier, Bruxelles, 2012
- Auguet Y., Dorandeu N., Gomy M., Robinne S., Valette-Ercole V., *Droit de la consommation*, Ellipses Edition Marketing SA, Paris, 2008.
- Baias Fl.A., Chelaru E., Constantinovici R., Macovei I. (coordonatori), *Noul Cod civil, Comentariu pe articole art. 1-2664*, Editura C.H.Beck, București, 2012
- Balaguy H., *Le credit a la consommation en France*, Presses Universitaires de France, Paris, 1996
- Beleiu Gh., *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ediția a XI-a revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2007
- Benedict J., *Responsible Lending - Das europäische Vertragsrecht zwischen caveat emptor und caveat creditor*, în *Zeitschrift für Europaisches Recht*, 2008.
- Bocchini E., *In principio erano le informazioni*, în *Giurisprudenza commerciale*, 2008
- Boroi G. (coordonator), Spineanu-Matei O., Constanda A., Negrilă C., Dănăilă V., Theohari D.N., Răducan G., Gavriș D.M., Păncescu Fl.G., Eftimie M., *Noul Cod de*

procedură civilă. Comentariu pe articole, vol. I Art. 1 - 526, Editura Hamangiu, București, 2013

Boroi G., *Drept civil, Partea generală. Persoanele*, ediția a 4-a, revizuită și adăugită, Editura Hamangiu, București, 2010

Boroi G., Stănciulescu L., *Instituții de Drept Civil în reglementarea noului Cod Civil*, Editura Hamangiu, București, 2012

Boroi G., Anghelescu C.AI, *Curs de drept civil. Partea generală*, ediția a II-a revizuită și adăugită, conform noului Cod civil, Editura Hamangiu, București, 2012

Bourassa S.-A., *Loi sur la protection du consommateur et règlement d'application 2013*, Éditions Yvon Blais, Cowansville, 2012

Calais-Auloy J., Steinmetz F., *Droit de la consommation*, 7e ed., Dalloz, Paris, 2006

Căpățână O., *Titlul gratuit în actele juridice*, Editura Rosetti, 2003

Cărpenaru St.D., Stănciulescu L., Nemeș V., *Contracte civile și comerciale cu modificările aduse de Codul civil 2009*, Editura Hamangiu, București, 2009

Cărpenaru St.D., *Tratat de drept comercial român, Conform noului Cod civil*, Ediția a III-a revizuită, Editura Universul Juridic, București, 2012

Chendeb R., *Le regime juridique du contrat de consommation, etude comparative (droit francais, libanais et egyptien)*, LGDJ, Paris, 2010

Cikara E., *Gegenwart und Zukunft der Verbraucherkreditvertrage in der EU und Kroatien*, Lit Verlag, Viena, 2011

Deak Fr., *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Editura Universul Juridic, București, 2001

Dehn W., *Das neue Darlehens- und Verbraucherkreditrecht*, în *Fachzeitschrift für Wirtschaftsrecht - e-colex* 2010

Dekeuwer-Defossez Fr., E. Clement, *Droit commercial, Activites commerciales, commercants, fonds de commerce, concurrence, consommation*, 8^e edition, Domat droit prive, Montchrestien, apud. B. Diamant, E. Blându, recenzie în RDC nr. 9/2006

Deleanu S., *Dreptul comunitar al afacerilor și dreptul consumației: interferențe și delimitări*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Jurisprudenția* nr. 1/2008

Deleanu S., *Dreptul comunitar al afacerilor și dreptul consumației: interferențe și delimitări*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Jurisprudenția* nr. 1/2008

Diez Guardia N., *Le credit a la consommation dans l'Union Europeenne*, în *Rapport de recherche no. 1/2000*, European Credit Research Institute Brussels

Dogaru I., *Drept civil. Contracte speciale*, Editura All Beck, București, 2004

Drăgănescu L., *Scurte considerații privind persoana juridică în reglementarea Noului Cod civil*, în PR nr. 2/2012

Ferretti F., *The regulations of consumer credit information system. Is the Eu missing a cheange?*, în *Legal Issues of Economic Integration* nr. 34/2007

Filotto U., Cosma S., *Manuale del credito al consumo*, Egea, Milano, 2011

- Florea D.C., *Contracte civile*, ediția a II-a, Editura Universul Juridic, București, 2012
- Florescu D.A.P., Bordea A., Popa R., *Contractul de credit bancar*, Editura Universul Juridic, București, 2013
- Germain D., Passalacqua J., *La protection du consommateur: une mission essentielle de l'État québécois*, în *Pour une réforme du droit de la consommation au Québec. Actes du colloque des 14 et 15 mars 2005*, de Fr. Maniet (coordonator), Editions Yvon Blais, Cowansville, 2005
- Gheorghe A.N., Spasici C., Arjoca D.S., *Dreptul consumației*, Editura Hamangiu, București, 2012
- Goicovici J., *Dreptul potestativ de retractare a consimțământului în materia contractelor de consum*, în P.R. nr.1/2009
- Goicovici J., *Formarea progresivă a contractului*, Editura Wolters Kluwer, București, 2009
- Goicovici J., *Noțiunea de „consumator” în reglementarea Legii nr. 363/2007 privind combaterea practicilor incorecte ale comercianților în relația cu consumatorii*, în PR nr. 5/2009.
- Herresthal C., *Die Verpflichtung zur Bewertung der Kreditwürdigkeit und zur angemessenen Erläuterung nach der neuen Verbrau*, în *Zeitschrift fur Wirtschafts und Bankrecht*, 2009
- Hofmann Ch., *Die Pflicht zur Bewertung der Kreditwürdigkeit*, în *Neue Juristische Wochenschrift*, 2010
- Howells G.G., Th. Wilhelmsson, *EC consumer law*, Aidershot, Ashgate, 1997
- Huet J., *Traite de droit civil. Les principaux contrats speciaux*, LGDJ, Paris, 2001
- Kingisepp M., Varv A., *The Notion of Consumer in EU Consumer Acquis and the Consumer Rights Rirective – a Significant Change of Paradigm?*, în *Juridica International* nr. XVIII/2011
- Koch B., *Informations Aufklarungs und Sorgfaltspflichten bei der Kreditvergabe nach der neuen Richtlinie 2008/48/EG vom 23. April 2008 uber Verbraucherkredite*, în *Osterreichisches Bankarchiv*, 2009
- L'Heureux N., Lacoursière M., *Droit de la consommation*, 6e édition, Éditions Yvon Blais, Cowansville, 2011
- Lafond P.-C. (coordonator), *Le droit de la consommation sous influences*, Éditions Yvon Blais, Cowansville
- Lawryniewicz M., Macierzyńska-Franaszczyk E., Barmscheid M., Charlton S., *Implementation of the Credit Consumer Directive*, IMCO, Bruxelles, 2012
- Leș I., *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole art. 1-1133*, Editura C. H. Beck, București, 2013
- Le Tourneau P., Fischer J., Tricoire E., *Principaux contrats civil et commerciaux*, Ellipses Edition Marketing SA, Paris, 2005

- Leclerc F., *Droit des contrats speciaux*, LGDJ, Paris, 2007
- Mak V., *Stretching the borders of EU law? - Full harmonisation in the Consumer Credit Directive and mortgage credit*, în *Journal of European Consumer and Market Law* nr. 1/2013
- Malaurie Ph., L. Aynès, P.-Y. Gautier, *Drept civil. Contractele speciale*, Editura Wolters Kluwer România, București, 2009, traducere a ediției a 3-a din limba franceză de Diana Dănișor, coordonator al ediției în limba română av. M. Șcheaua
- Malaurie Ph., L. Aynes, Ph. Stoffe-Munck, *Les obligations*, Defrenois, Paris, 2003
- Manea M.D., R. Postolache, *Creditul bancar. De la teorie la practică*, Editura C.H.Beck, București, 2009
- Maugeri M., Pagliantini S., *Il credito ai consumatori*, în *Quaderni di banca, borsa e titoli di credito* nr.37/2013
- Mihai E., *Contractul de credit pentru consum în viziunea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 50/2010*, în *Revista română de drept al afacerilor* nr. 5/2012
- Mihai E., *Despre contractul de credit pentru consum (I)*, în *Curierul Judiciar* nr.10/2007
- Mihai E., *Despre contractul de credit pentru consum (II)*, în *Curierul Judiciar* nr.11/2007
- Mihai E., *Formarea contractelor de credit pentru consumatori*, în *Curentul Juridic* nr. 1/2011
- Moțiu Fl., *Contractele speciale în noul Cod Civil*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2011
- Moore B., *Sur l'avenir incertain du contrat de consommation*, în *Cahiers de droit*, vol. 49, nr.1/2008
- Morin G., *Le contrat de prêt*, în *Obligations et contrats*, Collection de droit 2010-2011, vol. 5, Édition Yvon Blais, École du Barreau du Québec, 2011
- Morin G., *Loi sur la protection du consommateur et règlement d'application*, Éditions Yvon Blais, Cowansville, 2008
- Motica R., Bercea L., *Condițiile generale de bancă – document contractual, în Probleme actuale în dreptul bancar*, Editura Wolters Kluwer, București, 2008
- Nemeș V., *Drept bancar. Curs universitar*, Editura Universul Juridic, București, 2011
- Nemethy K., Ortner H., *Proposal for a New Directive Concerning Credit for Consumers*, in *German LJ* nr. 4/2003
- Nicolae M., *Instituții de drept civil. Curs selectiv pentru licență, 2009-2010*, Editura Universul Juridic, București, 2009,.
- Nour O.-S., *Contractul de împrumut. Analiză teoretică și practică*, Editura Universul Juridic, București, 2009
- Orga-Dumitriu G., *Dreptul european al contractelor. Realități. Influențe. Domeniu de aplicare*, Editura C.H. Beck, , București, 2013

Peligrad V., Nițu G., *Regimul juridic al instituțiilor financiare nebankare (I)*, în Revista română de drept al afacerilor nr. 10/2010

Peligrad V., *Regimul juridic al instituțiilor financiare nebankare (II)*, în Revista română de drept al afacerilor nr. 1/2011

Pierre-Maurice S., *Les clauses abusives relatives au recours en justice et la superposition de regles protectrices*, în *Des contrats civil set commerciaux aux contrats de consommation*, de Xavier H. (coordonator), Presses Universitaires de Nancy, 2009

Piperea Gh., *Contractul ca instrument de manipulare*, în CJ nr. 4/2011

Pop L., Popa I.Fl., Vidu S.I., *Tratat elementar de drept civil. Obligațiile*, Editura Universul Juridic, București, 2012

Pop L., *Tratat de drept civil. Obligațiile, Contractul*, vol. II, Editura Universul Juridic, București, 2009

Predoiu C., *Considerații privind noțiunile de activitate bancară și credit bancar*, în Revista română de drept al afacerilor nr. 6/2003

Puig P., *Contrats spéciaux*, 3e édition, Dalloz, 2009

Roppo V., *Prospettive del diritto contrattuale europee. Dal contratti del consumatore al contratto asimmetrico*, în *Corriere giuridico*, 2009

Rott P., *Die neue Verbraucherkreditrichtlinie 2008/48/EG und ihre Auswirkungen auf das deutsche Recht*, în *Zeitschrift für Wirtschafts und Bankrecht*, 2008

Roy P., *Droit de la protection du consommateur - Lois et règlements commentés*, 2e édition, Éditions Yvon Blais, Cowansville, 2009

Sauphanor-Brouilland N., Poillot E., Aubert de Vincelles C., Brunaux G., *Traite de droit civil. Les contrats de consommation, Regles communes*, de Ghestin J. (coordinator), LGDJ, Paris, 2013

Săuleanu L., Smarandache L., Dodocioiu, A. *Drept bancar. Curs universitar*, Editura Universul Juridic, București, 2009

Schulte-Nolke H., Twigg-Plesner C., Ebers M., *Ec Consumer Law Compendium. Comparative Analysis*, 2008

Smarandache L.E., *Considerații privind obligația de vigilență și obligația de publicitate existente în sarcina instituțiilor de credit*, în Revista de studii juridice nr.2/2010

Smarandache L.E., *Contextul apariției și aportul Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 50/2010, în materia obligației profesionale de informare ce are ca titulari instituțiile de credit persoane juridice române*, în Revista română de drept al afacerilor nr.23/2011

Stabentheiner J., *Das Verbraucherkreditgesetz*, în *Osterreichische Juristenzeitung*, 2010

Starck B., Roland H., Boyer L., *Introduction au droit*, ediția a IV-a, Editura Litec, Paris, 1996

Stănciulescu L., *Curs de drept civil. Contracte*, Editura Hamangiu, București, 2012

Stănciulescu L., *Drept civil. Contracte și succesiuni*, ediția a 4-a revizuită și actualizată, Editura Hamangiu, 2008

Steinbauer D., Pyykko E., *Towards Better Use of Credit Reporting in Europe. CEPS-ECRI Task Force Report*, september 2013, Centre for European Policy Studies, European Credit Research Institute, Brussels, 2013

Stoica L.C., *Împrumutul, comodatul și creditul bancar*, Editura Hamangiu, București, 2010

Terré Fr., Simler Ph., Lequette Yv., *Droit civil. Les obligations*, 10e éd, Précis Dallos, Paris, 2009

Thomas L.C., *Consumer Credit Models. Pricing, Profit and Portfolios*, Oxford University Press Inc., New York, 2009

Tulească L., *Redresarea băncilor și ajutoarele de stat*, în Revista română de drept al afacerilor nr. 2/2010

Turcu I., Boboc-Enoiu T., *Recenta reformă legislativă în domeniul activității bancare(I)*, în Revista de drept comercial nr.3/2004

Turcu I., Boboc-Enoiu T., *Recenta reformă legislativă în domeniul activității bancare(II)*, în Revista de drept comercial nr.4/2004

Turcu I., *Operațiuni și contracte bancare. Tratat de drept bancar*, vol.II, Editura Lumina Lex, București, 2004

Tusevska B., Miseva K., *Consumer protection in financial services and the demands of European consumers*, în Regulatory Implants and Local Legal Regimes in the Mediterranean Region, 20-23 March 2013, Mersin, Turkey, disponibilă la adresa <http://eprints.ugd.edu.mk/id/eprint/7464>.

Ungureanu C.T. și alții, *Noul Cod civil, Comentarii, doctrină și jurisprudență*, vol. I. Art. 1-952, Editura Hamangiu, București, 2012

Vorwerk V., *Schutz in der Finanzmarktkrise – Welche Rechte hat der Verbraucher?*, în Neue Juristische Wochenschrift, 2009

Wendehorst Ch., *Das deutsche Umsetzungskonzept für die neue Verbraucherkreditrichtlinie*, în Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2011

Wendehorst Ch., *Umsetzung der Verbraucherkreditrichtlive*, în Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2011

Wendehorst Ch., Zochling-Jud B., *VerbraucherKreditrecht*, Manz, Viena, 2010

Wild Ch., *Updating the Consumer Credit Directive. Will this prove to be the Key to ensuring the success of Europe?*, în Hertfordshire Law Journal nr.1/2003

Zöchling-Jud B., *Prüfung der Kreditwürdigkeit des Verbrauchers*, în Fachzeitschrift für Wirtschaftsrecht – ecolx, 2010